

BOSNA I HERCEGOVINA
**Agencija za predškolsko, osnovno
i srednje obrazovanje**

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
**Агенција за предшколско, основно
и средње образовање**

ZJNPP-a DEFINISANA NA ISHODIMA UČENJA ZA MATERNJI JEZIK

ZJNPP-a definisana na ishodima učenja za maternji jezik

Voditeljica Projekta:

mr. sc. Marija Naletilić

Konsultantice:

Miske Witt & Associates Inc., Shoreview, MN USA

Miske Witt, viša konsultantica

dr. Nancy Clair and Dr. Jan Westrick with Sarah Koehler, asistentice na Projektu,

dr. Shirley Miske, predsjednica

Projektni tim:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Marija Naletilić, šefica Odjeljenja za ZJNPP-a

Jasminka Nalo, zamjenica voditeljice, stručna savjetnica za maternji jezik

Hašima Ćurak, stručna savjetnica za predškolski odgoj i obrazovanje

Radmila Jakovljević, stručna savjetnica za ZJNPP-a

Danica Vasilj, stručna savjetnica za razrednu nastavu

Mate Živković, stručni savjetnik za predmetnu nastavu

Stojan Ljolje, viši stručni saradnik za saradnju sa školama i partnerskim institucijama i koordinaciju rada radnih grupa i drugih tijela

Branko Slivar, Zavod Republike Slovenije za školstvo

Radna grupa:

mr. sc. Marija Naletilić, Danica Vasilj, dr. sc. Mate Živković, Stojan Ljolje, Mubera Đajo, Jasminka Nalo, mr. sc. Žaneta Džumhur, Hašima Ćurak, Branka Popić, Radmila Jakovljević, mr. sc. Meliha Spahić, Ana Ćavar, Slaven Ljubić, mr. sc. Ivica Augustinović, Greta Kuna, Lidija Mustapić, dr. sc. Katica Krešić, mr. sc. Vesna Varunek, Maja Zelić, Vladimir Radišić, Indira Buljubašić, Andrea Pehar, Ejub Alagić, Bosiljka Spremo, mr. sc. Nijaz Zorlak, mr. sc. Ranko Nestorović, Enisa Mehić, Ankica Grgić Mišković, Dina Borovina

Napomena: Projekt podržao UNICEF

Izrazi koji su napisani samo u jednom gramatičkom rodu odnose se jednako na ženski i muški rod.

SADRŽAJ

Uvod	5
Zajednička jezgra nastavnih planova i programa definisana na ishodima učenja za maternji jezik	5
Ishodi učenja za jezik – Bosna i Hercegovina	8
Oblasti, komponente i ishodi učenja za maternji jezik u Bosni i Hercegovini.....	36
Shematski prikaz oblasti i komponenti za maternji jezik	39
Definicije i legenda za prožimajuće pokazatelje.....	40
Principi definisanja ishoda učenja.....	42
Leksikon ključnih termina.....	45
Shematski prikaz plana aktivnosti razvoja ishoda učenja u 21. vijeku.....	46
Literatura	47

UVOD

Danas na početku 21. vijeka, živimo u društvu obilježenom promjenama, ali i izloženom tehnološkim uticajima i informacionim tehnologijama. Snaga ovih promjena utiče na promjene odgojno-obrazovnog sistema u cilju pripreme učenika za život i rad. Kompletan proces društvenih promjena pomjerio je granice znanja te je neosporno kako promjene u društvu imaju uticaj na reformu odgojno-obrazovnog sistema baziranog na kompetencijskom sistemu i ishodima učenja. Bosna i Hercegovina prepoznala je potrebe za izmjenama odgojno-obrazovnog sistema vodeći se novim zahtjevima vremena.

Do 2004. godine bio je na snazi osmogodišnji sistem obrazovanja za koji je utvrđena 2003. godine Zajednička jezgra nastavnih planova i programa (ZJNPP-a) koja sadrži programske sadržaje i spiskove nastavnih predmeta u postojećim nastavnim planovima i programima (NPP-i) osnovnih škola i gimnazija. Postojeća ZJNPP-a ne odgovara potrebama trenutno važećeg devetogodišnjeg sistema obrazovanja, jer je ZJNPP-a utvrđena za osnovnu osmogodišnju školu samo prenumerisana za novi devetogodišnji sistem obrazovanja tako što je prvi razred prenumerisan u drugi, drugi razred u treći i tako redom do devetog razreda devetogodišnje osnovne škole.

Dokument je definisan na osnovu ishoda učenja za maternji jezik i nastao je unutar reformskog procesa u Bosni i Hercegovini prateći međunarodne edukacijske standarde u svrhu osiguranja koherentnosti i kompatibilnosti odgojno-obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini, kao i u odnosu prema Evropskoj uniji, pa i šire.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, u skladu sa zakonskom nadležnosti, radi na razvoju ZJNPP-a, a u svrhu ostvarenja ciljeva zacrtanih Strateškim planom 2012. – 2016. godine iz kojih se izdvajaju:

1. Razvoj Zajedničkog jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje i razvoj ZJNPP-a za osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini.
2. Uspostavljanje standarda kvaliteta rada, kao i standarda učeničkih postignuća u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju.

**Zajednička jezgra
nastavnih planova i
programa (ZJNPP-a)
definisana na ishodima
učenja za maternji jezik**

Prvi poduzeti korak Agencije bio je definisanje osam odgojno-obrazovnih područja: jezičko-komunikacijsko, matematičko, područje prirodnih nauka, društveno-humanističko, tehnika i informatičke tehnologije, umjetničko, tjelesno i zdravstveno područje i kroskurikularno i međupredmetno područje.

Polazna tačka pri definisanju odgojno-obrazovnih područja bio je Evropski okvir ključnih kompetencija i ključne kompetencije i životne vještine u BiH, analiza važećih NPP-a u Bosni i Hercegovini, kao i analiza kurikuluma Hrvatske, Slovenije, Kosova i Crne Gore.

ZJNPP-a definisana na osnovu ishoda učenja za maternji jezik sastoji se od oblasti, komponenti, definisanih ishoda učenja¹ i indikatora u skladu sa razvojnim uzrastom djeteta na kraju predškolskog odgoja i obrazovanja (uzrast od 5/6 godina), na kraju trećeg razreda (uzrast od 8/9 godina), na kraju šestog razreda (uzrast od 11/12 godina) i na kraju devetog razreda devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (uzrast od 14/15 godina) te na kraju srednjoškolskog obrazovanja (uzrast od 18/19 godina). ZJNPP- a definisana na osnovu ishoda učenja za maternji jezik je polazište revizije postojećih NPP-a u Bosni i Hercegovini.

Cilj jezičko-komunikacijskog područja je sticanje jezičko-komunikacijske kompetencije. Jezičko-komunikacijska kompetencija obuhvata jezičku, društveno-jezičku i upotrebnu kompetenciju. Učenici prema dobi i predznanju treba da stiču znanja, razvijaju vještine i sposobnosti usmenog, pisanog i vizualnog komuniciranja u međusobnim i međukulturalnim situacijama privatnog i javnog života. To znači da treba da usvoje i razviju leksička, fonetska i gramatička znanja i vještine primjenjujući ih u područjima slušanja, čitanja i usmenog izražavanja i pisanja u neposrednoj (npr. jezičko posredovanje) i posrednoj komunikaciji (npr. mediji). Takođe će usvojiti znanja i razviti analitičke, interpretativne, ocjenjivačke i kreativne vještine, razviti čitalačke potrebe i stvoriti čitalačke navike, razviti pozitivan stav prema književnosti i kulturi određenog jezika, usvojiti znanja i razviti analitičke, interpretativne, ocjenjivačke i kreativne vještine prikladne govornim i govorno-vizualnim medijima kao sredstvima umjetničkog izraza i javnog saopćavanja i sporazumijevanja, te kulturi svakodnevnog života (štampa, radio, film, televizija, internet...). Učenici će u skladu sa svojim stepenom jezičkog razvoja i općeg razvoja na određenom jeziku znati izdvojiti bitne obavijesti i podatke, prepoznati suodnose u tekstu, poznavati vrste teksta i jezičke stilove, poznavati jezičke i zakonitosti određenih medijskih te umjetničkih vrsta i oblika, samostalno se koristiti raznim medijima i izvorima podataka, odnosno obavijestima, procijeniti sadržaj i namjeru napisanog ili izgovorenog. Moći će da usmeno i pisano izraze svoje namjere, misli, stavove i osjećaje razumljivo i uvjerljivo, moći će da sastave usmene i pisane tekstove u skladu sa sadržajno-formalnim zakonitostima pojedine vrste teksta te uz odabir odgovarajućeg jezičkog stila. Primijenit će komunikacijske strategije primjerene situaciji i namjeri (npr. u raspravi tražiti objašnjenje, uzeti riječ, zastupati stav), prikazat će slušaocima određeni sadržaj, kao i svjesno primijeniti odgovarajuće strategije učenja.

Osnovni ciljevi nastave maternjeg jezika omogućit će učenicima da na odabranim temama steknu znanje, sposobnosti, vještine, stavove i vrijednosti kao temelj za učenje tokom cijelog života, što znači vladanje maternjim standardnim jezikom, razvoj jezičkih komunikacijskih sposobnosti i vještina, odnosno razvijanje jezičkih sposobnosti u govornoj i pisanoj upotrebi jezika u svim funkcionalnim stilovima. Cilj je i razvijanje literarnih sposobnosti, interesa za čitanje, razvijanje interesa i potreba za sadržajima medijske kulture, osvješćivanje značaja znanja maternjih jezika razvijanjem poštivanja i ljubavi prema njima, njihovim književnostima i kulturama te poštivanje prema maternjim jezicima, kao službenim jezicima u Bosni i Hercegovini.

Agencija je uradila ZJNPP-a definisanu na osnovu ishoda učenja za maternji jezik, a cilj je u 2013. godini završiti i ZJNPP-a za strani jezik. Po završetku izrade Dokumenta predviđeno je da ministri obrazovanja usvoje Dokument što će biti polazište za reviziju postojećih NPP-a.

¹ Vidjeti Oblasti, komponente i ishodi učenja za maternji jezik u BiH (str. 34), zatim vidjeti Shematski prikaz oblasti i komponenti za maternji jezik u Bosni i Hercegovini (str. 37)

Donesena je odluka o parcijalnom pristupu, tj. o izradi ZJNPP-a za pojedine nastavne predmete unutar određenog područja kako bi se, u što kraćem roku, uradila revizija NPP-a koja podrazumijeva uključivanje ZJNPP-a u sve postojeće NPP-e u Bosni i Hercegovini. Postavljeni ishodi na kraju predškolskog odgoja i obrazovanja su osnova za dalji razvoj cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje.

Uspostavljanje ishoda učenja predstavlja suštinski dio procesa poboljšanja kompletnog odgojno - obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini, a u krajnjem cilju poboljšanja poučavanja i učenja čiji rezultat treba da budu bolja postignuća učenika. Kroz dokument ZJNPP-a definisane na osnovu ishoda učenja za maternji jezik provlači se sedam ključnih kompetencija koje su označene različitim bojama². Uključene kompetencije za maternji jezik su komunikacijska kompetencija, informatička pismenost, učiti kako se uči, društvena i građanska kompetencija, samoinicijativa i poduzetnička kompetencija, kulturna svijest i kreativno - produktivna kompetencija.

Dokument je osmišljen tako da prikazuje brojčano definisane ishode učenja unutar oblasti označene brojčano, koje prate postavljeni indikatori pod istim brojem ishoda za različite nivoe obrazovanja od kraja predškolskog odgoja i obrazovanja, pa sve do kraja srednjoškolskog odgoja i obrazovanja povećavajući zahtjeve indikatora naspram nivoa obrazovanja definisane po revidiranoj Bloomovoj taksonomiji. Dogovoreni su principi uspostavljanja ishoda učenja, a to su principi znanja, učestvovanja, transparentnosti, ponavljanja i ravnopravnosti.³

Razumijevanje Dokumenta olakšat će upotreba terminološkog leksikona⁴ zbog dosljednosti u korištenju stručnih izraza pri nastavku rada na izradi Zajedničke jezgre NPP-a i za sve preostale nastavne predmete unutar definisanih odgojno-obrazovnih područja.

Pri definisanju ZJNPP-a urađene na osnovu ishoda učenja za maternji jezik učestvovali su predstavnici pedagoških zavoda, Zavoda za školstvo, Pedagoške institucije, Zavoda za školstvo Slovenije, ministarstava obrazovanja, odgajatelji, učitelji razredne nastave, učitelji predmetne nastave, srednjoškolski profesori, univerzitetski profesori iz BiH, kao i međunarodni stručnjaci za jezičko-komunikacijsko područje i stručni savjetnici iz Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Izrada Dokumenta trajala je od juna 2012. godine do aprila 2013. godine⁵. Nacrt dokumenta predstavljen je na 15 javnih rasprava održanih na cijelom području Bosne i Hercegovine. Tako su se dobile povratne informacije o postavljenim ishodima učenja od 400 učesnika javnih rasprava na kojima su učestvovali odgajatelji, učitelji, nastavnici, profesori jezika i savjetnici pedagoških zavoda, Zavoda za školstvo, Pedagoške institucije, te stručni savjetnici Agencije.

Nakon javnih rasprava revidiran je Nacrt dokumenta, razmotreni su i uvaženi komentari na prenisiko ili previsoko postavljene ishode učenja.

Ishodi učenja su konkretni i mjerljivi, opisuju **ŠTA** učenici znaju i mogu uraditi, te se fokusiraju na primjenu i integraciju znanja i vještina opisujući važne i korisne ishode koji su relevantni za život i karijeru učenika u 21. vijeku, a **NE opisuju** kako podučavati i učiti. Dakle, ishodi učenja ne opisuju ili ne pobrojavaju nastavne sadržaje niti govore šta učitelji ili nastavnici treba da rade u razredu nego su usmjereni na učenike i njihove aktivnosti.

² Vidjeti Definicije i legenda za prožimajuće pokazatelje (str. 38)

³ Vidjeti Principi definisanja ishoda učenja (str. 40)

⁴ Vidjeti Leksikon ključnih termina (str. 42)

⁵ Vidjeti Shematski prikaz plana aktivnosti razvoja ishoda učenja u 21. Vijeku (str. 43)

Ishodi učenja za jezik – Bosna i Hercegovina

ČITANJE: književnost				
Ishodi učenja za književne tekstove				
<p>Ključne ideje i detalji</p> <ol style="list-style-type: none"> Pažljivo čita ili sluša tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; citiranje konkretnih tekstova pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta. Prepoznaje i objašnjava ključne ideje teksta i njihove razrade; rezimira ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju. Analizira likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu. 				
Indikatori područja ključnih ideja i detalja u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1. Uz poticaj i podršku postavlja pitanja i odgovara na postavljena pitanja u vezi s tekstom	1. Postavlja pitanja i odgovara na pitanja kako bi pokazao razumijevanje pozivajući se na tekst	1. Prepričava poznate priče uključujući važne detalje	1. Analizira tekst i argumentuje analizu dijelovima teksta te donosi zaključke	1. Citira čvrste i korisne dokaze iz teksta u korist analize onoga što tekst posebno navodi, kao i zaključaka donesenih na temelju teksta, što uključuje i utvrđivanje dijelova teksta u kojima je situacija ostala neizvjesna
2. Uz poticaj i podršku prepričava poznate priče uključujući i važne detalje priče	2. Prepričava priče iz različitih kultura, utvrđuje glavnu poruku i objašnjava kako se ona prenosi putem važnih detalja u tekstu	2. Prepričava tekst odvojeno od ličnog mišljenja; određuje temu i ključnu ideju	2. Određuje temu i ključnu ideju ponuđenog teksta kroz detaljnu analizu teksta	2. Utvrđuje dvije ili više tema ili centralnih ideja u tekstu i analizira njihovu razradu kroz tekst, uključujući i način na koji ulaze u interakciju i nadograđuju se jedna na drugu kako bi stvorile složen prikaz; daje objektivni sadržaj teksta
3. Uz poticaj i podršku nabraja glavne likove, događaje i mjesto radnje	3. Opisuje likove u priči (npr. njihove osjećaje, motivacije, osobine) i utvrđuje kako njihovi postupci doprinose razvoju radnje	3. Određuje kompoziciju - strukturu književnog teksta i prepoznaje ulogu pojedinih likova	3. Analizira razvoj likova (s višestrukim ili sukobljenim motivima) u tekstu u cilju tumačenja njihovog doprinosa zapletu i raspletu	3. Analizira efekt izbora autora teksta o tome kako razviti i povezati elemente priče ili drame (npr. mjesto odvijanja priče, red radnji, način uvođenja i razvoja likova)

Vještina i struktura

4. Tumači različita značenja riječi i izraza, tehničkih, osnovnih i prenesenih značenja iz teksta i utvrđuje kako izbor riječi utiče na značenje teksta.
5. Analizira strukturu tekstova uključujući i kako se određene rečenice, pasusi i veći dijelovi teksta (npr. dio, poglavlje, scena ili strofa) odnose jedni prema drugima i prema cjelini.
6. Utvrđuje kako tačka gledišta ili namjera utiču na oblikovanje sadržaja i načina pisanja teksta.

Indikatori područja vještine i strukture u skladu sa uzrastom za:

kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
4. Uz poticaj i podršku postavlja pitanja i odgovara na pitanja o nepoznatim i manje poznatim riječima	4. Pojašnjava osnovno značenje riječi i izraza iz teksta	4. Određuje značenje riječi i izraza kako su upotrijebljene u tekstu, prenesena i osnovna značenja	4. Određuje prenesena i doslovna značenja riječi i izraza kako su upotrijebljene u tekstu i analizira uticaj određenog izbora riječi na značenje teksta	4. Utvrđuje značenje riječi i fraza koje se koriste u tekstu, uključujući i preneseno i konotativno značenje; analizira uticaj izbora određenih riječi na značenje i ton, uključujući i višeznačne riječi ili jezik koji je naročito svjež, privlačan i lijep
5. Uz poticaj i podršku prepoznaje i razlikuje vrste tekstova	5. Prepoznaje/ identifikuje pojmove vezane za dijelove teksta (npr. odlomak, poglavlje, scena i strofa), prepoznaje redoslijed događaja	5. Analizira kako se određena rečenica, poglavlje, scena ili strofa uklapa u sveukupnu strukturu teksta i doprinosi razvoju teme, mjesta radnje ili zapleta	5. Analizira kako autorov izbor strukturiranja teksta, redoslijed događaja u tekstu (npr. paralelni zapleti) i određivanje tempa, (retrospekcija) stvaraju efekte kao što su tajnovitost, napetost ili iznenađenje	5. Analizira kako autorovi izbori načina strukturiranja određenih dijelova teksta (npr. izbor mjesta početka ili završetka priče, davanje i komičnog ili tragičnog rješenja) doprinose njegovoj kompletnoj strukturi i značenju, kao i estetskom utisku
6. Uz poticaj i podršku identifikuje ulogu autora/pisca i ilustratora	6. Razlikuje vlastito gledište od gledišta pripovjedača ili likova	6. Objasniava kako autor razrađuje tačku gledišta pripovjedača ili govornika u tekstu	6. Analizira određeno gledište ili kulturološko iskustvo koje se odražava u književnom djelu iz neke druge države razumijevajući kulturni identitet	6. Analizira slučaj u kojem prevladavajuće gledište zahtijeva razlikovanje između onog što je neposredno rečeno u tekstu, od onoga što se stvarno mislilo (satira, sarkazam, ironija ili nedorečenost)

Usvajanje i korištenje rječnika				
7. Utvrdi ili razjasni značenje nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza.				
8. Razumije preneseno značenje riječi, veza između riječi i nijanse u značenjima riječi.				
9. Usvaja i ispravno koristi nove riječi i izraze. Bogati rječnik.				
Indikatori područja usvajanja i korištenja rječnika u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
7. Uz poticaj i podršku prepoznaje značenje nepoznatih, manje poznatih i višeznačnih riječi u sadržaju za predškolski uzrast	7. Otkriva značenja nepoznatih, manje poznatih ili višeznačnih riječi i izraza	7. Koristi rječnik značenja nepoznatih, manje poznatih ili višeznačnih riječi i izraza	7. Analizira/tumači značenja nepoznatih, manje poznatih ili višeznačnih riječi i izraza	7. Utvrđuje ili pojašnjava značenje nepoznatih ili višeznačnih riječi i izraza na temelju sadržaja za čitanje i učenje na kraju srednjoškolskog obrazovanja, birajući između više strategija
a. Uz poticaj i podršku usvaja i koristi značenja riječi nastalih dodavanjem afiksa poznatoj riječi	a. Upotrebljava kontekst rečenice pri pojašnjavanju riječi ili izraza	a. Primjenjuje kontekst dijela književnog teksta u cilju pojašnjenja određenih riječi ili izraza, ukupno značenje riječi ili pasusa, položaj ili ulogu riječi u rečenici	a. Analizira kontekst književnog teksta u cilju pojašnjenja određenih riječi i izraza, ukupno značenje riječi ili pasusa, položaj ili ulogu riječi u rečenici	a. Koristi kontekst (npr. sveukupno značenje rečenice, pasusa ili teksta; položaj ili ulogu riječi u rečenici), kao ključ za značenje riječi ili izraza
b. Uz poticaj i podršku otkriva značenje novih riječi kroz igru	b. Razumije značenja novih riječi i izraza nastalih dodavanjem afiksa poznatoj riječi (npr. ugodno, neugodno)	b. Uočava i koristi uobičajene afikse i korijene riječi pri tumačenju značenja riječi.	b. Uočava i pravilno koristi različite vrste riječi nastalih od istog korijena (npr. analizirati, analiza, analitički).	b. Identifikuje i pravilno koristi uzorke promjena riječi koji označavaju različita značenja ili vrste riječi (npr. pojmiti, pojam, pojmljiv).
Nije primjenjivo	c. Koristi printane i elektronske rječnike kako bi utvrdili ili pojasnili značenje riječi	c. Koristi printane i elektronske referentne materijale u svrhu pronalaženja značenja riječi i njihovog izgovora	c. Koristi printane i elektronske referentne materijale u svrhu pronalaženja značenja riječi, njihovog izgovora i etimologije riječi.	c. Provjerava i printane i digitalne opće i specijalizirane referentne materijale (npr. rječnike, leksikone, sinonime) da bi pronašao/la izgovor riječi ili utvrdio/la ili pojasnio/la njeno precizno značenje, kojoj vrsti riječi pripada, porijeklu ili standardnu upotrebu

	d. Koristi korijenski morfem kako bi utvrdili značenje nepoznate ili manje poznate riječi istog korijenskog morfema (npr. druženje, drug)	d. Provjerava pretpostavljena značenja riječi ili izraza i ispravno ih koristi (npr. provjerom pretpostavljenog značenja riječi u kontekstu ili u rječniku)	d. Provjerava pretpostavljena značenja riječi ili izraza i ispravno ih koristi (npr. provjerom pretpostavljenog značenja riječi u kontekstu ili u rječniku)	d. Potvrđuje preliminarno utvrđeno značenje riječi ili fraze (npr. provjerom pretpostavljenog značenja u kontekstu ili rječniku)
8. Uz poticaj i podršku odraslih istražuje riječi i značenja riječi	8. Uočava odnose među riječima i nijanse u značenju riječi	8. Razumije preneseno značenje, međusobni odnos riječi i nijanse u značenjima riječi	8. Razumije preneseno značenje, međusobni odnos riječi i nijanse u značenjima riječi	8. Pokazuje razumijevanje figurativnog jezika, odnosa između riječi i nijansi u značenju riječi
a. Definiše jednostavne pojmove povezivanjem i razvrstavanjem predmeta u kategorije	a. Razlikuje osnovno i preneseno značenje riječi i izraza u tekstu	a. Interpretira stilske figure	a. Interpretira i analizira stilske figure u tekstu	a. Tumači stilske figure (npr. hiperbola, paradoks) u kontekstu i analizira njihovu ulogu u tekstu
b. Pokazuje da razumije i koristi suprotna značenja riječi	b. Uspostavlja odnos između riječi u svakodnevnom životu i njihovu upotrebu u rečenici	b. Koristi odnos između određenih riječi (npr. uzrok/posljedica, dio/cjelina, predmet/kategorija) u svrhu boljeg razumijevanja riječi	b. Analizira nijanse značenja riječi sa sličnim značenjem	b. Analizira nijanse značenja riječi sličnog osnovnog značenja
c. Razlikuje nijanse značenja glagola koji opisuju istu opću radnju (npr. hodati, marširati, paradirati, poskakivati)	c. Razlikuje nijanse značenja među srodnim riječima koje opisuju emocije (npr. ljutnja, bijes, srdžba)	c. Prepoznaje i koristi riječi sličnog značenja (npr. ekonomizira, štedi, razumno troši)	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
9. Uz poticaj ispravno koristi riječi i izraze usvojene slušanjem i razgovorom o tekstu	9. Usvaja i ispravno koristi riječi i izraze uključujući i one koje označavaju prostorne i vremenske odnose	9. Usvaja i ispravno koristi riječi i izraze određenog područja i tako obogaćuje rječnik riječima ili izrazima važnim za razumijevanje ili izražavanje	9. Usvaja i ispravno koristi riječi i izraze određenog područja potrebne za čitanje, pisanje, govor i slušanje, pokazuje neovisnost u sticanju vokabulara pri razmatranju riječi i izraza važnih za razumijevanje i izražavanje	9. Usvaja i pravilno koristi riječi i izraze iz općeg akademskog i specijaliziranog konteksta, u dovoljnoj mjeri za čitanje, pisanje, usmeno izražavanje i slušanje na nivou spremnosti za fakultet i posao; pokazuje neovisnost u širenju rječnika kada razmatra riječ ili izraz važan za razumijevanje ili izražavanje

Integracija znanja i ideja				
<p>10. Integriše i procjenjuje sadržaj predstavljen u različitim medijima i formatima, između ostalog vizualno, audiovizualno, numerički, kao i riječima.</p> <p>11. Prikazuje i ocjenjuje i konkretne tvrdnje u tekstu koristeći validna objašnjenja i relevantne dokaze.</p> <p>12. Analizira dva ili više tekstova koji obrađuju sličnu temu ili predmet zanimanja u cilju akumulacije znanja i upoređuje različite pristupe autora.</p>				
Indikatori područja integracije znanja i ideja u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
10. Uz poticaj i podršku uočava i uspostavlja vezu između priče i slika koje ilustruju segmente priče (npr. koji trenutak u priči prikazuje neka ilustracija)	10. Objašnjava kako određeni aspekti ilustracija teksta doprinose onome što se prenosi riječima u priči, npr. stvara atmosferu, naglašava aspekte lika ili mjesta radnje	10. Upoređuje iskustva čitanja priče, drame ili pjesme i slušanja ili gledanja audio , video verzije ili verzije teksta uživo	10. Analizira predočenu temu ili ključne scene u dva različita medija uključujući i ono što je naglašeno ili izostavljeno u svakoj od obrada	10. Analizira višestruka tumačenja priče, drame ili pjesme (npr. snimljenog izvođenja pozorišnog komada ili njegovog izvođenja uživo ili snimljenog romana ili pjesme), procjenjujući kako svaka verzija tumači polazni tekst. (Uključuje bar jedan komad koji je napisao domaći, evropski i svjetski dramatičar)
11. Nije primjenjivo na književnost	11. Nije primjenjivo na književnost	11. Iznosi svoj stav o konkretnim tvrdnjama u tekstu i obrazlaže ga	11. Iznosi svoj stav o tvrdnjama u tekstu i obrazlaže ga	11. Uočava konkretne tvrdnje u tekstu, iznosi svoj stav o njima i potvrđuje ih dokazima
12. Upoređuje i suprotstavlja iskustva likova u različitim poznatim bajkama i pričama uz poticaj i podršku	12. Upoređuje najvažnije tačke u ključnim detaljima predstavljene u dva različita teksta na istu temu	12. Upoređuje načine na koji se slične teme obrađuju u različitim književnim oblicima i žanrovima (priče/ pjesme, historijske romane /naučno-fantastične priče)	12. Analizira odakle autor crpi inspiraciju i transformiše polazni materijal u konkretno djelo	12. Pokazuje poznavanje temeljnih književnih djela 18., 19. i 20. vijeka, uključujući i način na koji dva ili više tekstova iz istog perioda obrađuju slične teme

Opseg i nivo složenosti teksta				
13. Nepristrasno i stručno čita i razumije složene književne i informativne tekstove.				
Indikatori područja opsega i nivoa složenosti teksta u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
13. Aktivno sudjeluje slušajući u grupnom čitanju o raznim temama	13. Samostalno čita i pokazuje da razumije jednostavna književna djela	13. Samostalno čita i pokazuje da razumije složenija književna djela	13. Samostalno čita i pokazuje da razumije složena književna djela	13. Neovisno i stručno čita i razumije književnost namijenjenu kraju srednjoškolskog obrazovanja, između ostalih, priče, drame i poeziju
ČITANJE: Informativni tekstovi				
Ishodi učenja za informativne tekstove				
Ključne ideje i detalji				
14. Čita tekst u cilju utvrđivanja navoda teksta, donošenja logičkih zaključaka i citira konkretne tekstualne dokaze argumentujući zaključke donesene na temelju teksta.				
15. Određuje ključne ideje i teme teksta i analizira ih naglašavajući važne detalje i ideje koje to dokazuju.				
16. Analizira kako i zašto se pojedinci, događaji i ideje razvijaju i ulaze u interakciju kroz tekst.				
Indikatori područja ključnih ideja i detalja u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
14. Uz poticaj i podršku postavlja pitanja u vezi sa važnim detaljima i likovima u tekstu i odgovara na postavljena pitanja u vezi s tim	14. Postavlja pitanja u vezi sa važnim detaljima u tekstu te traži odgovore samostalno u tekstu	14. Donosi zaključke na temelju teksta i dokazuje ih citatima	14. Donosi zaključke na temelju teksta i dokazuje ih citatima	14. Analizira tekst i citira jake i kompletne dokaze iz teksta te donosi zaključke na temelju analize teksta i utvrđuje dijelove teksta u kojima je situacija neizvjesna
15. Uz poticaj i podršku prepoznaje ključnu temu teksta i prepričava kratak sadržaj u pravilnom redoslijedu	15. Određuje i objašnjava osnovnu temu teksta	15. Određuje osnovnu temu teksta i kako se ona prenosi putem pojedinačnih detalja i prepričava tekst	15. Određuje osnovnu temu teksta, analizira kako se ona razvija kroz tekst uključujući i kako se pojavljuje, oblikuje i usavršava određenim detaljima; priprema objektivno prepričavanje teksta	15. Određuje teme i dvije ili više ideja teksta i analizira njihov razvoj kroz tekst i način njihove interakcije; daje objektivan sadržaj teksta u svrhu kompletne analize

16. Uz poticaj i podršku navodi i opisuje najvažnije događaje i likove iz pročitanog teksta	16. Pokazuje da razumije odnos između niza događaja, pojmova ili predodžbi koristeći jezik koji se odnosi na vrijeme, redosljed, uzrok i posljedicu	16. Analizira kako su pojedinac, događaj ili ideja uključeni, ilustrovani i razrađeni u tekstu	16. Analizira i objašnjava autorovu razradu, redosljed iznošenja argumenata, način uvođenja i njihove međuodnose	16. Analizira složen skup ideja ili niza događaja i objašnjava kako određeni pojedinci, ideje ili događaji stupaju u interakciju i razvijaju se kroz tekst
Vještina i struktura 17. Interpretira i objašnjava način upotrebe riječi i ustaljenih izraza u tekstu i određuje stručna, osnovna i prenesena značenja, te analizira kako izbor riječi doprinosi značenju. 18. Analizira strukturu tekstova i međuodnos rečenica, pasusa i većih dijelova teksta (npr. odlomak, poglavlje). 19. Procjenjuje način oblikovanja sadržaja i stila teksta s vlastite tačke gledišta.				
Indikatori područja vještine i strukture u skladu sa uzrastom za				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
17. Uz poticaj i podršku sudjeluje u pojašnjavanju manje poznatih i nepoznatih riječi i njihovoj upotrebi	17. Prepoznaje i određuje značenja riječi i izraza u tekstu određenog područja	17. Određuje značenja riječi i izraza korištenih u tekstu, uključujući preneseno i osnovno značenje	17. Određuje značenja riječi i izraza korištenih u tekstu, uključujući preneseno i osnovno značenje; analizira jasan uticaj određenog izbora riječi na značenje (npr. kako se jezik pravosuđa razlikuje od jezika naučnika)	17. Određuje značenja riječi i izraza korištenih u tekstu uključujući preneseno, konotativno i tehničko značenje; analizira način na koji autor koristi i precizira značenje ključnog pojma ili pojmova kroz tekst
18. Razlikuje naslovnu stranicu knjige ili časopisa od zadnje stranice	18. Koristi tekst i alate za efikasno traženje (npr. ključne riječi, trake sa strane i hiperlinkove) važnih informacija o zadatoj temi	18. Analizira način na koji se određene rečenice, pasusi, poglavlja ili dijelovi uklapaju u strukturu teksta	18. Analizira razvoj ideje ili tvrdnje nekog autora	18. Analizira i ocjenjuje efikasnost autorove strukture prezentacije ili argumenta, kao i da li ta struktura iznosi argument jasno, uvjerljivo i zanimljivo
19. Izražava lični stav prema priči	19. Razlikuje lični stav od stava autora teksta	19. Određuje svrhu teksta i objašnjava način na koji je autor u tekst ugradio vlastito mišljenje	19. Određuje i analizira mišljenje autora ili njegovu namjeru u tekstu	19. Određuje mišljenje autora ili njegovu namjeru u tekstu u kojem je retorika naročito efektana, analizirajući način na koji stil i sadržaj doprinose snazi, uvjerljivosti i ljepoti teksta

Usvaja i koristi rječnik

20. Utvrđi i razjasni značenje nepoznatih, manje poznatih i višeznačnih riječi i izraza korištenjem podataka iz teksta korištenjem konteksta, analizom sadržajnih dijelova riječi i korištenjem općeg i specijalizovanog referentnog materijala po potrebi.

21. Iskazuje razumijevanje prenesenog značenja riječi, veza između riječi i nijansi u značenjima riječi.

22. Usvaja i ispravno koristi niz riječi i izraza iz određene oblasti dovoljnih za čitanje, pisanje i slušanje za nastavak obrazovanja i životne uloge; pokaže neovisnost u proširivanju rječnika kad naiđe na nepoznatu riječ koja je važna za razumijevanje ili izražavanje.

Indikatori područja usvajanja rječnika i upotrebe u skladu sa uzrastom za:

kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
20. Učestvuje u tumačenju nepoznatih ili manje poznatih riječi u priči	20. Utvrđi ili pojasni značenja nepoznatih i manje poznatih višeznačnih riječi i izraza na osnovu pročitano	20. Utvrđi ili pojasni značenja nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza na osnovu pročitano	20. Utvrđi ili pojasni značenja nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza na osnovu pročitano	20. Utvrđi ili pojasni značenja nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza na osnovu tekstova i sadržaja za kraj srednjoškolskog obrazovanja, prilagodljivo praveći izbor između više strategija
a. Uz poticaj i podršku prepoznaje nova značenja poznatih riječi i ispravno ih primjenjuje	a. Koristi kontekst rečenice za prepoznavanje riječi ili izraza	a. Koristiti kontekst (npr. ukupno značenje rečenice ili pasusa; položaj ili funkciju riječi u rečenici) kao trag prema značenju riječi ili izraza	a. Koristiti kontekst (npr. ukupno značenje rečenice ili pasusa; položaj ili funkciju riječi u rečenici) kao trag prema značenju riječi ili izraza	a. Koristi kontekst (npr. ukupno značenje rečenice ili pasusa; položaj ili funkciju riječi u rečenici) ključ za značenje riječi ili izraza.
b. Uz poticaj i podršku utvrđuje značenje nepoznatih i manje poznatih riječi dodavanjem često korištenih afiksa na poznate riječi	b. Utvrđuje značenja nove riječi nastale dodavanjem afiksa poznatoj riječi, npr. ugodno, neugodno	b. Koristi uobičajene afikse i korijene riječi kao načinu pronalaženja značenja riječi	b. Identifikuje i pravilno koristi promjenjive riječi ukazujući na različita značenja ili vrste riječi, npr. analizirati, analiza, analitički	b. Identifikuje i pravilno koristi promjenjive riječi koje ukazuju na različita značenja ili vrste riječi (npr. pojmiti, pojam, pojmljiv)
Nije primjenjivo	c. Koristi poznati korijenski morfem za razumijevanje značenja nepoznate riječi s istim korijenskim morfemom (npr. druženje, drug)	c. Koristi printane i elektronske referentne materijale u svrhu pronalaženja riječi i njihovog izgovora	c. Koristi printane i elektronske referentne materijale u svrhu pronalaženja riječi i njihovog izgovora i etimologiju riječi	c. Provjerava printane, digitalne, opće i specijalizovane referentne materijale (npr. rječnike, leksikone, tezauruse) da bi pronašao/la izgovor riječi ili utvrdio/la ili pojasnio/la njeno precizno značenje, kojoj vrsti riječi pripada, porijeklo ili standardnu upotrebu

Nije primjenjivo	d. Koristi printani/digitalni rječnik u svrhu utvrđivanja ili pojašnjenja preciznog značenja ključnih riječi i izraza	d. Potvrđuje prethodno utvrđeno značenje riječi ili izraze, npr. provjerom pretpostavljenog značenja u tekstu ili rječniku)	d. Potvrđuje prethodno utvrđena značenja riječi ili izraza, npr. provjerom pretpostavljenog značenja u tekstu ili rječniku	d. Potvrđuje preliminarno utvrđeno značenje riječi ili fraze (npr. provjerom pretpostavljenog značenja u kontekstu ili rječniku)
21. Uz podršku i pomoć odraslih istražuje odnose između riječi i nijanse u značenju riječi	21. Utvrđuje odnos između riječi i uočava nijanse u značenju riječi	21. Objašnjava prenesena značenja riječi i razlike u značenjima riječi	21. Objašnjava i primjenjuje prenesena značenja riječi i razlike u značenjima riječi	21. Pokazuje razumijevanje figurativnog jezika, odnosa između riječi i nijansi u značenju riječi
a. Objašnjava jednostavne pojmove, povezuje značenje novih pojmova sa vlastitim iskustvom	a. Razlikuje književne riječi i izraze i njihovo značenje od neknjiževnih riječi i izraza i njihovog značenja u tekstu	a. Prepoznaje stilske figure u kontekstu	a. Prepoznaje stilske figure i analizira njihove uloge u tekstu	a. Tumači stilske figure (npr. hiperbola, paradoks) u kontekstu i analizira njihovu ulogu u tekstu
b. Uz poticaj i podršku upotrebljava suprotna značenja često korištenih riječi, npr. imati-nemati, crtati-brisati, veliki-mali i sl. (antonimi)	b. Uočava odnose između riječi i njihove upotrebe u svakodnevnom životu (npr. uzrok/posljedica, dio/cjelina, predmet/kategorija)	b. Koristi odnose između određenih riječi (npr. uzrok/posljedica, dio/cjelina, predmet/kategorija) kako bi bolje razumjeli svaku riječ	b. Analizira nijanse značenja riječi sa sličnim osnovnim značenjem	b. Analizira nijanse značenja riječi sličnog osnovnog značenja
c. Uz poticaj i podršku uspostavlja vezu između značenja riječi i njihove upotrebe u stvarnom životu	c. Razlikuje riječi koje označavaju osjećanja.	c. Razlikuje nijanse između značenja riječi sličnog značenja; (ekonomiše, šteti, škrtari, cicijaši)	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
d. Pravi razliku u nijansama značenja glagola koji opisuju istu opću radnju (npr. hodati, marširati, paradirati, poskakivati)	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo

22. Koristi riječi i izraze usvojene kroz razgovor ili slušanje čitanog sadržaja i reaguje na tekstove	22. Usvaja i pravilno koristi uobičajene riječi i izraze koje označavaju prostorne i vremenske odnose	22. Usvaja i pravilno koristi riječi i izraze iz različitih izvora karakterističnih za određena područja dovoljna za čitanje, pisanje, govor i slušanje	22. Usvaja i pravilno koristi uobičajene riječi i izraze karakteristične za određena područja, dovoljne za čitanje, pisanje, govor i slušanje kao preduslov za daljnje obrazovanje i spremnost za karijeru	22. Usvaja i pravilno koristi riječi i izraze iz općeg akademskog i specijalizovanog konteksta u dovoljnoj mjeri za čitanje, pisanje, usmeno izražavanje i slušanje na nivou spremnosti za fakultet i posao; pokazuje neovisnost u širenju rječnika kada razmatra riječ ili izraz važan za razumijevanje ili izražavanje
Integracija znanja i ideja 23. Integriše i ocjenjuje sadržaje predstavljene u različitim medijima i formatima, između ostalog, vizualno, brojčano i riječima. 24. Prikazuje i ocjenjuje argument i konkretne tvrdnje u tekstu koristeći argumentovana objašnjenja i relevantne dokaze. 25. Analizira kako dva ili više tekstova obrađuju slične teme ili predmete zanimanja s ciljem akumulacije znanja ili uporedbe pristupa autora.				
Indikatori područja integracije znanja i ideja u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
23. Uz poticaj i podršku opisuje odnos između ilustracije i teksta	23. Upotrebljava informacije predstavljene u različitim medijima i formatima kako bi pokazao razumijevanje teksta	23. Integriše informacije predstavljene različitim medijima i formatima (npr. vizualno, brojčano i riječima) kako bi pokazao razumijevanje teme	23. Analizira različito obrađene teme u različitim medijima (npr. nečija životna priča u printanom obliku i multimedijalnom obliku), utvrđujući koji detalji su naglašeni u svakoj obradi	23. Integriše i ocjenjuje višestruke izvore informacija iznesenih u različitim medijima i formatima (npr. vizualno, kvantitativno), kao i riječima, kako bi se pozabavio/la nekim pitanjem ili riješio/la problem
Nije primjenjivo	24. Opisuje logičke veze među određenim rečenicama i pasusima u tekstu (npr. uporedba, uzrok/posljedica, prvi/drugi/treći u nizu)	24. Pronalazi i procjenjuje argumente i konkretne tvrdnje u tekstu praveći razliku između tvrdnji koje su utvrđene razlozima i dokazima od tvrdnji koje nisu	24. Prikazuje i ocjenjuje argumente i konkretne tvrdnje u tekstu, procjenjujući da li je objašnjenje validno, a dokazi relevantni, da li identifikuju lažne izjave i obmanjujuća objašnjenja	24. Prikazuje i ocjenjuje objašnjenja u prvim pisanim tekstovima u BiH, uključujući primjenu ustavnih načela i korištenje pravnih objašnjenja, kao i premisa, ciljeva i argumenata u radovima iz javnog zastupanja

25. Uz poticaj i podršku u uočava iskustva likova u različitim tekstovima	25. Upoređuje i suprotstavlja najvažnije i važne detalje predstavljene u dva teksta na istu temu	25. Upoređuje i suprotstavlja događaje prikazane u tekstovima različitih autora (npr. memoari koje je napisala jedna osoba sama i biografija te iste osobe)	25. Analizira prve pisane dokumente od historijske i književne važnosti za BiH	25. Analizira teme, namjene i retoričke osobine osnivačkih dokumenata od historijske i književne važnosti za BiH iz 17., 18., 19. i 20. vijeka
Opseg i nivo složenosti teksta				
26. Čita i razumije složene književne i informativne tekstove.				
Indikatori područja opsega i nivoa složenosti teksta u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
26. Uz pomoć i podršku učestvuje u grupnom slušanju o raznim temama	26. Čita i pokazuje razumijevanje informativnih tekstova uključujući i tekstove s različitih naučnih područja	26. Čita i razumije tekstove koji ne spadaju u beletristiku	26. Čita i razumije opširne i složene tekstove koji ne spadaju u beletristiku	26. Samostalno i stručno čita i razumije tekstove koji ne spadaju u beletristiku
ČITANJE				
Ishodi učenja temeljnih sposobnosti čitanja				
Pojam velikih štampanih slova				
1. Pokazuje razumijevanje organizacije i osnovnih osobina velikih štampanih slova.				
Indikatori područja pojma velikih štampanih slova u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
a. Prati riječi s lijeva nadesno, od vrha do dna i stranicu po stranicu, lista slikovnicu od naslovne stranice do kraja i ispravno je drži	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
b. Uočava da su izgovorene riječi predstavljene pisanim jezikom određenim nizovima slova	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo

c. Uz poticaj i podršku shvata da su riječi razdvojene razmacima	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
d. Uz poticaj i podršku prepoznaje i imenuje slova, uočava razliku između velikih i malih slova	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
Fonološka osviještenost				
2. Pokazuje razumijevanje izgovorenih riječi, slogova i glasova (fonema).				
Indikatori područja fonološke osviještenosti u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
a. Uz poticaj i podršku prepoznaje i izgovara riječi koje se rimuju	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
b. Uz poticaj i podršku pronalazi i izgovora početne, srednje i završne glasove u riječima koje se sastoje od tri fonema	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
c. Uz poticaj i podršku dodaje ili zamjenjuje pojedinačne glasove (foneme) u jednostavnim, jednosložnim riječima kako bi napravili nove riječi	Pravilno izgovara sve foneme	Pravilno čita naglasne cjeline	Pravilno čita riječi posuđene iz drugih jezika uvažavajući njihovo etimološko porijeklo	Nije primjenjivo

Prepoznavanje i foničnost riječi				
3. Prepoznaje i primjenjuje vještine foničnosti i analize riječi.				
Indikatori područja prepoznavanja i foničnosti riječi u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
a. Uz poticaj i podršku prepoznaje i izgovara riječi koje se rimiraju	a. Koristi se dešifriranjem da odgonetne izgovor nepoznate riječi	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
b. Prepoznaje riječi koje se često koriste	b. Prepoznaje značenje učestalih prefiksa i sufiksa. Prepoznaje riječi koje imaju iste sufikse	Prepoznaje riječi iz istih porodica riječi	Prepoznaje složenice, polusloženice i izvedenice	Nije primjenjivo
c. Razlikuje između riječi koje su slično napisane i prepoznaje glasove po kojima se razlikuju	c. Prepoznaje riječi koje imaju iste sufikse d. Prepoznaje višesložne riječi	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
Tečno čitanje				
1. Čita sa svrhom i razumijevanjem				
Indikatori područja tečnog čitanja sa svrhom i razumijevanjem u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
4. „Čita“ naglas prve slikovnice sa svrhom i razumijevanjem	4. Čita tečno i tačno da se može razumjeti	Čita tekstove tečno odgovarajućim tempom i izražajno pri višestrukome čitanju, u skladu sa standardima za uzrast	Čita tekstove tečno odgovarajućim tempom i izražajno, u skladu sa standardima za uzrast	Nije primjenjivo
Nije primjenjivo	a. Čita prozu i poeziju sa svrhom i razumijevanjem	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
Nije primjenjivo	b. Koristi kontekst da potvrdi ili samostalno koriguje prepoznatu riječ i njeno razumijevanje	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo

PISANJE

Ishodi učenja za pisanje

Vrste i namjene teksta

1. Analizira poznate (obrađene) teme i tekstove, piše argumente u korist navedenih tvrdnji koristeći validna objašnjenja i relevantne argumente.
2. Piše informativne tekstove uz objašnjenja kako bi se razmotrile i prenijele složene informacije i ideje jasno i precizno djelotvornim odabirom, organizacijom i analizom sadržaja.
3. Piše pripovijedne tekstove kako bi razvio stvarna ili zamišljena iskustva ili događaje koristeći odgovarajuću tehniku, dobar odabir detalja i dobro strukturiran redoslijed događaja.

Indikatori područja vrste i namjene teksta u skladu sa uzrastom za:

kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1. Uz poticaj i podršku iznosi mišljenje i daje osnovne informacije o nekoj temi ili npr. naziv priče o kojoj govori	1. Pisano izražava mišljenje o temama ili tekstovima dokazujući ga argumentima	1. Pisano izražava argumente kojima dokazuje tvrdnje jasnim argumentima i relevantnim dokazima	1. Pisano izražava argumente koji dokazuju tvrdnje u analizi poznatih (obrađenih) tema ili tekstova, koristeći validno objašnjenje i relevantne i dovoljne dokaze	1. U pisanom obliku argumentuje i dokazuje tvrdnjama u analizi poznatih (obrađenih) tema ili tekstova, koristeći validno objašnjenje i relevantne i potrebne dokaze
Nije primjenjivo	a. Predstavlja temu ili tekst o kojem piše, iznosi mišljenje i gradi organizacionu strukturu navodeći argumente	a. Predstavi tvrdnju/e i precizno organizuje i navodi dokaze	a. Predstavlja precizne tvrdnje praveći razliku između tvrdnje i suprotstavljenih tvrdnji i pravi organizaciju koja uspostavlja jasne odnose među tvrdnjama, protutvrdnjama, argumentima i dokazima	a. Iznosi preciznu tvrdnju/e, utvrđuje značaj tvrdnje/i, razlikuje tvrdnju/e od drugačijih ili suprotstavljenih tvrdnji i stvara organizaciju koja logično reda tvrdnju/e, protutvrdnje, razloge i dokaze
Nije primjenjivo	b. Iznosi dokaze koji argumentuju mišljenje	b. Dokazuje tvrdnje jasnim argumentima i relevantnim dokazima iz vjerodostojnih/ odgovarajućih izvora pokazujući razumijevanje teme ili teksta	b. Ravnomjerno objašnjava tvrdnje i protutvrdnje argumentujući ih dokazima i ističući prednosti i ograničenja tako što uzima u obzir nivo znanja publike	b. Potpuno i detaljno iznosi tvrdnje i protutvrdnje argumentirajući ih dokazima i ističući prednosti i ograničenja

	c. Koristi riječi i ustaljene izraze (npr.: zato, zato što, naprimjer) kako bi povezoao mišljenja i argumente	c. Koristi odgovarajuće riječi u svrhu pojašnjenja odnosa među pojmovima i percepcijama	c. Koristi riječi, izraze i rečenice kako bi povezoao glavne dijelove teksta, stvorio smisleno povezan tekst i pojasnio odnose između tvrdnji i argumenata, te između tvrdnji i protutvrdnji	c. Koristi riječi, izraze i rečenice, kao i različitu sintaksu kako bi povezoao glavne dijelove teksta, stvorio smisleno povezan tekst i pojasnio odnose između tvrdnji i razloga, razloga i dokaza, te između tvrdnji i protutvrdnji
Nije primjenjivo	d. Piše zaključak	d. Piše zaključak na osnovu predočenih argumenata u formi rečenice ili kratkog odlomka	d. Pridržava se formalnog stila i objektivnog tona baveći se normama i pravilima discipline o kojoj piše	d. Uspostavlja i primjenjuje formalan stil i objektivan ton baveći se normama i pravilima discipline o kojoj piše
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	e. Piše zaključak na osnovu predočenih argumenata	e. Piše zaključak ili odlomak koji proizilazi iz iznesenih argumenata i podržava ih
2. Uz poticaj i podršku pravi jednostavan informativni tekst u kojem imenuje ono o čemu priča, te daje neke informacije o temi	2. Piše informativne tekstove s objašnjenjima kako bi razmotrio temu i jasno prenio ideje i informacije	2. Piše informativne tekstove s objašnjenjima kako bi razmotrio teme i prenio ideje, pojmove i informacije kroz odabir, organizaciju i analizu relevantnog sadržaja	2. Piše informativne tekstove koji jasno i precizno prenose složene ideje, pojmove i informacije o različitim temama	2. Piše informativne tekstove s objašnjenjima kako bi jasno i precizno razmotrio i prenio složene ideje, pojmove i informacije kroz efikasan odabir, organizaciju i analizu sadržaja
Nije primjenjivo	a. Predstavlja temu i grupiše povezane informacije; ilustruje datu temu da pomogne razumijevanje	a. Predstavlja temu; organizuje pojmove, percepcije i informacije korištenjem strategija kao što su definicija, klasifikacija, uporedba/kontrast i uzrok/posljedice. Uključuje formatiranje teksta (npr. naslove), grafike (npr. grafikon, tabele) i multimedije ako mogu pomoći razumijevanju (čitanje i pisanje prebaciti za prirodne nauke i društveno-humanističko područje)	a. Predstavlja temu; organizuje složene pojmove, percepcije i informacije kako bi uspostavili važne veze i objasnili razlike. Formatira tekst (npr. naslove), podatke predstavlja u vidu grafikona i tabela; koristi multimedije u svrhu pomoći pri razumijevanju	a. Predstavlja temu; organizuje složene pojmove, percepcije i informacije tako da se svaki novi element nadograđuje na prethodni u jedinstvenu cjelinu; uključuje formatiranje (npr. naslove), grafiku (npr. slike, tabele) i multimedije u svrhu pomoći pri razumijevanju

Nije primjenjivo	b. Razvija temu uz pomoć činjenica, definicija i detalja	b. Razvija temu uz pomoć relevantnih činjenica, definicija, konkretnih detalja, citata ili drugih informacija i primjera	b. Razvija temu uz pomoć dobro odabranih, relevantnih i dovoljnih činjenica, proširenih definicija, konkretnih detalja, citata ili drugih informacija i primjera primjerenih znanju publike o temi	b. Detaljno razrađuje temu izborom najznačajnijih i najrelevantnijih činjenica, proširenih definicija, konkretnih pojedinosti, citata ili drugih informacija i primjera koji odgovaraju znanju publike o datoj temi
Nije primjenjivo	c. Koristi veznike (npr. i, još, ali) da poveže dijelove informacije	c. Koristi odgovarajuće riječi u svrhu pojašnjenja odnosa među pojmovima i predodžbama	c. Koristi odgovarajuće i raznolike riječi da poveže glavne dijelove teksta, stvori jedinstvo i objasni odnose među složenim pojmovima i predodžbama	c. Koristi odgovarajuće i raznolike prijelaze i sintaksu da poveže glavne dijelove teksta, stvori jedinstvo i objasni odnose među složenim pojmovima i predodžbama
Nije primjenjivo	d. Piše zaključak	d. Koristi jasne rečenice i vokabular iz određene oblasti u svrhu objašnjenja informacija o temi	d. Koristi jasne rečenice i vokabular iz određene oblasti da izrazi složenost teme	d. Koristi jasne rečenice i vokabular iz određene oblasti, te stilska sredstva kao što su metafora, uporedba i analogija kako bi izrazio/a složenost teme
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	e. Koristi stil i ton pisanja primjeren temi	e. Koristi i primjenjuje stil i ton pisanja o temi o kojoj piše	e. Uspostavlja i primjenjuje formalan stil i objektivni ton baveći se normama i pravilima discipline o kojoj piše
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	f. Piše zaključak, u formi kratke izjave ili odlomka, koji proizilazi iz informacija ili predstavljenih objašnjenja	f. Piše zaključak, u formi kratke izjave ili odlomka, koji proizilazi iz informacija ili predstavljenih objašnjenja i dokazuje ih	f. Piše zaključak u formi kratke izjave ili odlomka, koji proizilazi iz informacija ili predstavljenih objašnjenja (koji npr. navode implikacije ili značaj teme)

3. Uz poticaj i podršku prepriča jedan događaj ili nekoliko slabo povezanih događaja, događaje ispriča redom kako su se odigrali i izrazi svoje reakcije na ono što se dogodilo	3. Piše o stvarnim ili izmišljenim doživljajima ili događajima, slijedi tok radnje i opisuje važne detalje	3. Piše o stvarnim ili izmišljenim doživljajima ili događajima, koji sadrže dobro strukturiran redoslijed događaja, opise likova i druge važne detalje	3. Piše s kritičkim osvrtom nasuprot vrijednosti (esej, rasprava, putopis, reportaže, informacije, itd.)	3. Piše eseje s ciljem razvoja stvarnih ili zamišljenih doživljaja ili događaja koristeći odgovarajuću tehniku, dobro odabrane pojedinosti i strukturu redoslijeda događaja
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	a. Motivise i orijentise čitatelja iznošenjem problemske situacije utvrđujući jednu ili više tačaka gledišta, i uvođenjem pripovjedača ili likova; stvara napredovanje doživljaja ili događaja
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	b. Koristi tehnike pripovijedanja, poput dijaloga, tempa, opisa, refleksije i više zapleta da razvije doživljaje, događaje, odnosno, likove
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	c. Koristi različite tehnike u cilju razvoja smjera događaja koji čine smislenu cjelinu i stvaraju određeni osjećaj (npr. osjećaj tajnovitosti, napetosti, rasta ili rješenja)
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	d. Koristi precizne riječi i fraze navodeći pojedinosti i izraze koji opisuju osjećajne doživljaje da prenese živu sliku doživljaja, događanja, mjesta radnje, odnosno likova
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	e. Daje zaključak koji proizilazi iz i odražava se na doživljeno, uočeno ili riješeno tokom pripovijedanja

Pisanje i distribucija pisanih radova				
4. Piše jasne i smislene radove u kojima su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici.				
5. Usavršava svoj pisani rad planiranjem, revizijom, redigovanjem ili pokušajem novog pristupa.				
6. Koristi savremenu tehnologiju da napiše i objavi radove, te ostvari interakciju i saradnju s drugima.				
Indikatori oblasti pisanja i distribucije pisanih radova u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
Nije primjenjivo	4. Uz vodstvo i podršku odraslih, piše rad u kojem su sadržaj i organizacija primjereni zadatku i svrsi	4. Piše jasan i smislen rad u kojem su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici	4. Piše jasan i smislen rad u kojem su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici	4. Piše jasan i smislen rad u kojem su razrada, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici za vrste i namjene tekstova
5. Uz vodstvo i podršku odraslih odgovara na pitanja i prijedloge vršnjaka i dodaje detalje pisanom radu da ga po potrebi ojača	5. Uz vodstvo i podršku vršnjaka i odraslih, piše rad i po potrebi ga mijenja i usavršava	5. Uz ograničeno vodstvo i podršku vršnjaka i odraslih, piše rad i po potrebi ga mijenja i usavršava – popravljajući već napisani rad ili piše novi s pokušajem drugačijeg pristupa	5. Piše rad i po potrebi ga mijenja i usavršava – popravljajući već napisani rad ili piše novi s drugačijim pristupom, fokusirajući se na rješavanje onog što je najbitnije za određenu svrhu i publiku	5. Piše po potrebi planiranjem, revizijom, uređenjem, ponovnim pisanjem ili isprobavanjem novog pristupa, fokusirajući se na bavljenje onim što je najznačajnije za određenu svrhu i publiku
6. Uz vodstvo i podršku odraslih istražuje raznolike digitalne alate za pisanje i razmjenu radova, uključujući i saradnju sa vršnjacima	6. Uz vodstvo i podršku odraslih, koristi tehnologiju da piše i objavljuje radove (koristeći vještine kucanja), kako bi ostvarili interakciju i saradnju s drugima	6. Koristi informacionu tehnologiju da napiše i predstavi/objavi radove, te ostvari interakciju i saradnju s drugima; pokaže vještinu kucanja i može u kontinuitetu da iskuca pola stranice	6. Koristi tehnologiju da piše i predstavlja /objavljuje samostalne ili zajedničke pisane radove, koristeći prednosti tehnologije da prikaže informacije na fleksibilan i dinamičan način, te da pronađe pisane radove drugih	6. Koristi tehnologiju, uključujući i internet da piše, predstavlja/objavljuje i ažurira samostalne ili zajedničke pisane radove u odgovoru na stalne povratne informacije, uključujući nove argumente ili informacije

Gramatika i pravopis				
7. Pokazuje vladanje pravilima standardne gramatike i njihovom primjenom pri pisanju.				
8. Pokazuje vladanje pravopisnim pravilima i interpunkcijom.				
Indikatori oblasti gramatika i pravopis u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
7. Pokazuje vladanje gramatički pravilnim govorom kroz intuitivno poznavanje jezika	7. Pokazuje vladanje gramatičkim pravilima i koristi ih u pisanju i govoru	7. Pokazuje vladanje gramatičkim pravilima i koristi ih u pisanju i govoru	7. Pokazuje vladanje gramatičkim pravilima i primjenjuje ih u pisanju i govoru	7. Primjenjuje pravila standardne gramatike pri pisanju
a. Uz poticaj i podršku piše slova i neke riječi, u pisanju pravi razmak među riječima	a. Pravilno piše često upotrebljavane riječi	a. Pravilno piše većinu riječi uključujući i stručnu terminologiju. Uoči i ispravi nepravilne promjene u broju i rodu imenice	a. Pravilno piše riječi uključujući strane riječi i stručnu terminologiju	a. Pravilno piše sve riječi, uključujući i strane riječi
b. Uz poticaj i podršku koristi česte imenice i glagole. Koristi upitne i uzvične riječi	b. Koristi apstraktne imenice (npr. djetinjstvo, ljubav, ljutnja, misao), glagolska vremena, česte priloge i prijedloge	b. Koristi riječi i oblike riječi (imenice, zamjenice, glagoli), izraze i ustaljene fraze	b. Koristi različite vrste riječi, izraza i rečenica da prenese posebna značenja, te učini pisanje i prezentaciju zanimljivom	b. Koristi da je upotreba pravila stvar dogovora, vremenom se može mijenjati i ponekad se osporava
c. Intuitivno primjenjuje pravila o slaganju riječi	c. Primjenjuje pravila u slaganju subjekta i predikata, imenica i pridjeva	c. Primjenjuje pravila kongruencije	c. Prepoznaje odstupanja od pravila standardnog jezika u vlastitom pisanju i govoru, kao i kod drugih, te poznaje i primjenjuje strategije za poboljšanje izražavanja	c. Namjerno odstupa od standardne upotrebe kako bi prenio/la određene efekte ili značenja u vlastitom pisanju
d. Izražava se potpunom rečenicom	d. Stvara proste, proširene i složene rečenice	d. Piše razvijene složene rečenice	d. Rečenice različite dužine organizuje u smislene odlomke i veće smislene cjeline	d. Efikasno koristi rečenice različitih dužina
Nije primjenjivo	8. Primjenjuje pravopisna pravila u pisanju u često korištenim riječima, nazivima i rečenicama, pravilno koristi znakove interpunkcije	8. Primjenjuje pravopisna pravila u pisanju, pravilno koristi znakove interpunkcije	8. Primjenjuje pravopisna pravila u pisanju, pravilno koristi znakove za interpunkciju	8. Pri pisanju pokazuje vladanje pravilima standardnog pisanja velikog slova, interpunkcije i pravopisa

a. Piše svoje ime i prezime velikim početnim slovom	a. Piše veliko početno slovo u ličnim imenima, imenima poznatih naselja i ustanova	a. Piše veliko početno slovo u složenim geografskim imenima, nazivima knjiga i ustanova	a. Primjenjuje dosljedno pravila pisanja velikog početnog slova	Nije primjenjivo
Nije primjenjivo	b. Piše pravilno negaciju uz glagole u riječima koje se često koriste	b. Piše pravilno negaciju u glagolima	b. Poštuje pravila o sastavljenom i rastavljenom pisanju riječi. Prepoznaje odstupanja od pravopisnih pravila u vlastitom pisanju kao i kod drugih, te zna da ih ispravi	Nije primjenjivo
Nije primjenjivo	c. Pravilno piše je/ije u često korištenim riječima	c. Poštuje pravila zamjene glasa jat u pisanju	c. Poznaje i primjenjuje odstupanja od osnovnih pravila u zamjeni glasa jat	Nije primjenjivo
Nije primjenjivo	d. Pravilno piše afrikate č, ć, dž, đ u riječima koje često koristi e. Koristi osnovne znake interpunkcije, čitko piše slova	d. Pravilno izgovara i piše afrikate č, ć, dž, đ u riječima e. Pravilno koristi interpunkcijske oznake u većini rečenica. Piše upravni govor u svim oblicima	d. Uoči pogrešno napisane afrikate č, ć, dž, đ i ispravlja ih e. Koristi sve interpunkcijske znake na odgovarajući način. Pravilno obilježava citirani tekst	Nije primjenjivo

Istraživanje u cilju izgradnje i prezentacije znanja

9. Provodi kratke ali i značajnije istraživačke projekte utemeljene na zadatim pitanjima, pokazujući razumijevanje predmeta istraživanja.
10. Prikupi relevantne informacije iz više printanih i digitalnih izvora, procijeni validnost i preciznost svakog izvora i integriše informacije, u isto vrijeme izbjegavajući plagiranje.
11. Nađe dokaze u književnim ili informativnim tekstovima u svrhu podrške analize, razmišljanja i istraživanja.

Indikatori oblasti istraživanja u cilju izgradnje i prezentacije znanja u skladu sa uzrastom za:

kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
9. Uz poticaj i podršku sudjeluje u zajedničkim istraživačkim projektima (npr. istraži/ predstavi crtežom/ temu knjige, glavnog junaka, broj stranica i dr.)	9. Provodi kratke istraživačke projekte s namjerom da odgovori na postavljena pitanja	9. Provodi kratke istraživačke projekte koji proširuju znanja o nekoj temi crpeći informacije iz više izvora i pravi bilješke o tome	9. Provodi kratke ali obimnije istraživačke projekte da odgovori na pitanje (uključujući i vlastito pitanje) ili riješi problem; suzi ili proširi istraživanje po potrebi; spoji više	9. Provodi istraživačke projekte da odgovori na pitanje (uključujući i vlastito pitanje) ili riješi problem; suzi ili proširi istraživanje po potrebi; spoji više izvora o temi, pokazujući

			izvora o temi, pokazujući razumijevanje teme istraživanja	razumijevanje predmeta istraživanja
10. Uz vodstvo i podršku odraslih, odgovori na pitanja prisjećajući se vlastitog iskustva ili prikupi informacije iz ponuđenih izvora	10. Prisjeća se informacija iz svog iskustva ili prikupi informacije iz printanih i digitalnih izvora; napravi kratke bilješke o izvorima i sortira dokaze u ponuđene kategorije	10. Prikupi relevantne informacije iz više printanih i digitalnih izvora; procijeni kredibilitet svakog izvora i citira ili parafrazira podatke i zaključke drugih, istovremeno izbjegavajući plagiranje; osigurava osnovne bibliografske informacija za izvore	10. Prikupi relevantne informacije iz više printanih i digitalnih izvora efikasno koristeći naprednu pretragu; ocijeni korisnost svakog izvora pri davanju odgovora na pitanje iz istraživanja; integriše informacije u tekst selektivno kako bi održali protok ideja, izbjegavajući plagiranje i pridržavajući se standardnog formata za citiranje	10. Prikupi relevantne informacije iz više pouzdanih printanih i digitalnih izvora efikasno koristeći naprednu pretragu; ocijeni prednosti i ograničenja svakog izvora u smislu zadatka, namjene i publike; integriše informacije u tekst selektivno kako bi održali protok ideja, izbjegavajući plagiranje i pretjerano oslanjanje na određeni izvor i pridržavajući se standardnog formata za citiranje
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	11. Pronalazi dokaze u književnim ili informativnim tekstovima u svrhu podrške analize, razmišljanja i istraživanja	11. Pronalazi dokaze u književnim ili informativnim tekstovima za analize, razmišljanja i istraživanja	11. U književnim ili informativnim tekstovima pronalazi dokaze za analize, razmišljanja i istraživanja
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	a. Primjenjuje ishode učenja za čitanje u oblasti književnosti	a. Primjenjuje ishode učenja za čitanje u oblasti književnosti	a. Primjenjuje ishode čitanja u oblasti književnosti
Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	b. Primjenjuje ishode učenja za čitanje informativnih, naučnih i dokumentarnih tekstova	b. Primjenjuje ishode učenja za čitanje informativnih, naučnih i dokumentarnih tekstova	b. Primjenjuje ishode čitanja na tekstove koji ne spadaju u beletristiku

Poznavanje jezika				
12. Pokazuje razumijevanje kako jezik funkcioniše u različitim kontekstima i zna odabrati odgovarajući izbor forme, rječnika i stila pri pisanju.				
Indikatori oblasti poznavanja jezika u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
Nije primjenjivo	12. Koristi znanje jezika i njegovih pravila pri pisanju	12. Koristi znanje jezika i njegovih pravila pri pisanju	12. Koristi znanje jezika i njegovih pravila pri pisanju sastava koji pripadaju različitim funkcionalnim stilovima	12. Piše u dužim vremenskim okvirima (vrijeme za istraživanje, razmišljanje i reviziju) i kraćim vremenskim okvirima (u jednom komadu ili dan-dva) različite vrste zadataka, namjena i publike
Nije primjenjivo	a. Bira riječi ili fraze radi efekta	a. Koristi različite forme rečenica da sastav učini zanimljivim	a. Piše rasprave, eseje, putopise koristeći retrospekciju, dijalog i deskripciju	a) Piše rasprave, eseje, putopise koristeći retrospekciju, dijalog i deskripciju
Nije primjenjivo	b. Prepoznaje i uočava razlike između govornog i pisanog jezika	b. Održava dosljednost u stilu i tonu	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo
Opseg pisanja				
13. Piše jednostavne i kraće ili složene i obimnije pisane radove za koje je potrebno vrijeme za istraživanje, razmišljanje i reviziju u različite namjene.				
Indikatori oblasti opsega pisanja u skladu sa uzrastom za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
Nije primjenjivo	13. Piše jednostavne pisane radove (pisma, čestitke, pozivnice...)	13. Piše složenije pisane radove (izvještaje, pisma, plakate...)	13. Piše složene i obimne pisane radove iz različitih oblasti za koje je potrebno vrijeme za istraživanje, razmišljanje i reviziju, za različite namjene i publiku	13. Piše složene pisane radove za koje je potrebno vrijeme za razmišljanje i reviziju, za različite namjene i publiku

USMENO IZRAŽAVANJE I SLUŠANJE

Ishodi učenja za usmeno izražavanje i slušanje

Razumijevanje i suradnja

1. Priprema se i sudjeluje efikasno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.
2. Integriše i ocjenjuje informacije prezentirane u različitim medijima i formatima, uključujući vizualno, kvantitativno i usmeno.
3. Procjenjuje govornikovo stajalište, argumentaciju i korištenje dokaza i retorike.

Indikatori oblasti razumijevanja i saradnje u skladu sa uzrastom za:

kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1. Učestvuje u razgovorima o različitim predškolskim temama s vršnjacima i odraslima, s različitim sagovornicima, u malim i većim grupama ili u paru	1. Učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji (jedan na jedan, u grupama, predvođen nastavnikom) s različitim sagovornicima o temama i tekstovima na nivou razreda, nadogradnji na idejama drugih i jasnom izražavanju vlastitih ideja	1. Učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji (jedan na jedan, u grupama, predvođen nastavnikom) s različitim sagovornicima o temama i tekstovima na nivou razreda, nadogradnji na idejama drugih i jasnom izražavanju vlastitih ideja	1. Učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji (jedan na jedan, u grupama, predvođen nastavnikom) s različitim sagovornicima o temama i tekstovima na nivou razreda, nadogradnji na idejama drugih i jasnom izražavanju vlastitih ideja	1. Efikasno inicira i efiksano u nizu rasprava utemeljenih na saradnji (jedan na jedan, u grupama i onim koje vodi nastavnik) s različitim sagovornicima o temama, tekstovima i pitanjima, nadograđuje na ideje drugih i izražava vlastite jasno i uvjerljivo
a. Prati dogovorena pravila za diskusiju (npr. slušanje drugih i naizmjenično pričanje)	a. Priprema se za diskusiju, nakon što se pročita ili prouči traženi materijal; isključivo se oslanja na tu pripremu i druge informacije koje ima o temi radi istraživanja ideja o kojima se raspravlja	a. Učestvuje u diskusiji nakon što pročita ili prouči traženi materijal; isključivo se oslanja na tu pripremu pozivajući se na dokaze o temi, tekstu ili pitanju koje treba razmotriti i razmisliti o idejama o kojima se raspravlja	a. Učestvuje u diskusiji pripremljen, nakon što je pročitao ili proučio traženi materijal; isključivo se oslanja na tu pripremu pozivajući se na dokaze o temi, tekstu ili pitanju radi poticanja pažljive, dobro obrazložene razmjene ideja	a. Učestvuje u diskusiji pripremljen, nakon što je pročitao ili proučio traženi materijal; isključivo se oslanja na tu pripremu pozivajući se na dokaze iz tekstova ili drugih vrsta istraživanja o temi ili pitanju radi poticanja pažljive, dobro obrazložene razmjene ideja
b. Prati i nastavlja razgovor uz uvažavanje sagovornika	b. Prati dogovorena pravila za dijalog i diskusiju na uvažavajući način	b. Prati pravila kolegijalne diskusije, postavlja određene ciljeve i rokove, te	b. Sarađuje s kolegama s ciljem postavljanja pravila za kolegijalnu diskusiju i	b. Sarađuje s vršnjacima na promociji građanskih, demokratskih

		definiše pojedinačne uloge po potrebi.	odlučivanje (npr. neformalni konsenzus, glasanje o ključnim pitanjima, iznošenje alternativnih stavova), uz jasne ciljeve i rokove, te pojedinačne uloge po potrebi	razgovora i odlučivanja, postavlja jasne ciljeve i rokove i utvrđuje pojedinačne uloge po potrebi
Nije primjenjivo	c. Postavlja pitanja da provjeri razumijevanje prezentiranih informacija, drži se teme i povezuje njihove komentare s primjedbama ostalih	c. Postavlja konkretna pitanja i odgovora na njih uz objašnjenje i iznošenje detalja, stavljajući komentare koji doprinose temi, tekstu ili pitanju koje se razmatra	c. Potiče razgovore postavljanjem i odgovaranjem na pitanja koja povezuju trenutnu diskusiju sa širim temama ili većim idejama; aktivno uključuje druge u diskusiju; te pojašnjava, potvrđuje ili osporava ideje i zaključke	c. Potiče razgovore postavljanjem i odgovaranjem na pitanja koja tragaju za objašnjenjem i dokazima; brine se da se saslušaju svi stavovi o nekoj temi ili pitanju; pojašnjava, potvrđuje ili osporava ideje i zaključke; i promovira različita i kreativna stajališta
Nije primjenjivo	d. Izražava i brani vlastite ideje u svjetlu diskusije	d. Razmatra ključne ideje koje su iznesene i pokazuje da su razumjeli različita gledišta kroz razmišljanje i parafraziranje	d. Odgovara pažljivo na različita gledišta, sumira usaglašena i neusaglašena pitanja, te kad je to opravdano, opisuje ili opravdava vlastite stavove i poimanja i mijenja vlastita mišljenja u svjetlu argumenata i dokaza	d. Odgovara pažljivo na različita gledišta; sintetizira komentare, tvrdnje i dokaze svih strana o predmetu rasprave; gdje je moguće razrješava kontradiktornosti i utvrđuje koje su dodatne informacije ili istraživanje potrebni da bi se produbila istraga ili zadatak završio do kraja
2. Provjerava i traži objašnjenja za razumijevanje teksta ili informacije prezentirane usmeno ili putem različitih medija postavljanjem i odgovaranjem na pitanja o ključnim detaljima	2. Određuje glavne ideje i detalje u tekstu pročitanom naglas ili informacije prezentirane u različitim medijima i formatima	2. Objasni informacije prezentirane u različitim medijima i formatima, (npr. vizualno, brojčano i usmeno) i objasni kako one doprinose temi, tekstu ili pitanju koje se proučava	2. Integriše više izvora informacija prezentiranih u različitim medijima i formatima, (npr. vizualno, brojčano i usmeno), ocjenjujući kredibilnost i preciznost svakog izvora	2. Integriše više izvora informacija prezentiranih u različitim medijima i formatima (npr. vizualno, kvantitativno i usmeno) kako bi mogao/la donositi odluke i rješavati probleme, procjenjujući vjerodostojnost i tačnost svakog izvora i zapisivajući bilo kakvo neslaganje podataka

3. Postavlja pitanja i odgovara na pitanja tražeći pomoć, informaciju ili pojašnjenje u cilju boljeg razumijevanja prezentiranog	3. Pita i odgovara na pitanja o informacijama govorniku. Nudi odgovarajuće objašnjenje i pojedinosti	3. Pravi razliku između tvrdnji koje su argumentovane dokazima i onih koje nisu	3. Ocjenjuje govornikovo stajalište, objašnjenje i korištenje dokaza i retorike, identifikujući obmanjujuća objašnjenja ili pretjerane ili iskrivljene dokaze	3. Ocjenjuje govornikovo mišljenje, objašnjenje i korištenje dokaza i retorike, ocjenjujući stav, premise, povezanost predodžbi, izbor riječi, naglašene cjeline i ton koji govornik koristi
--	--	---	---	--

Prezentacija znanja i ideja

4. Prezentira informacije, nalaze i dokaze tako da slušatelji mogu slijediti tok obrazlaganja, a organizacija, razvoj i stil primjereni su zadatku, svrsi i publici.
5. Koristi digitalne medije i vizualno izlaganje podataka da strateški prikaže informacije i ojača razumijevanje prezentacija.
6. Prilagodi govor različitim kontekstima i komunikacijskim zadacima.

Indikatori oblasti prezentacije znanja i ideja u skladu sa uzrastom za:

kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 god.)	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj 9. razreda (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
4. Opisuje poznate ljude, mjesta, stvari i uz poticaj i podršku navede dodatne pojedinosti	4. Izvještava o temi ili tekstu, ispriča priču ili detaljno prepričava iskustvo uz odgovarajuće činjenice i relevantne, opisne detalje, govoreći jasno, odgovarajućim ritmom	4. Iznosi tvrdnje i nalaze, navodeći ideje logičkim redoslijedom i korištenjem primjerenih opisa, činjenica i detalja da naglasi glavne ideje ili teme; održava primjeren kontakt očima, adekvatnu glasnoću i jasan izgovor	4. Iznosi tvrdnje, nalaze i dokaze u korist toga jasno, sažeto i logično, tako da slušaoci mogu slijediti tok obrazlaganja, a organizacija, razrada, suština i stil primjereni su svrsi, publici i zadatku	4. Iznosi informacije, nalaze i dokaze u korist toga s jasne i precizne tačke gledišta tako da slušaoci mogu slijediti tok obrazlaganja, razmatraju se drugačija ili suprotna stajališta, a organizacija, razrada, suština i stil primjereni su svrsi, publici i opsegu formalnih i neformalnih zadataka
5. Dodaje po želji crteže ili druga vizualna izlaganja opisima kako bi time osigurali više pojedinosti	5. Pravi zanimljive i dinamične audio snimke priča ili pjesama koje ilustruju tečno čitanje razumljivim ritmom; dodaje vizualne efekte gdje je to prikladno da naglase ili podvuku određene činjenice ili pojedinosti	5. Uključi multimedijalne komponente (npr. grafiku, slike, zvuk) i vizualne efekte tokom prezentacija kako bi pojasnili informacije	5. Strateški koristi digitalne medije (npr. tekstualne, grafičke, audio, vizualne i interaktivne elemente) kako bi unaprijedio razumijevanje nalaza, objašnjenje dokaza, te pojačali interes	5. Strateški koristi digitalne medije (npr. tekstualne, grafičke, audio, vizualne i interaktivne elemente) tokom prezentacije kako bi unaprijedili razumijevanje nalaza objašnjenja i dokaza, te pojačao/la zanimanje

<p>6. Izražava se govorom i glasovnim kvalitetima govora kao što su visina, tempo i boja glasa kako bi osjećaje, misli i ideje jasno izrazili</p>	<p>6. Izražava se punim rečenicama</p>	<p>6. Prilagođava govor različitim kontekstima i zadacima, pokazuje da vlada standardnim jezikom kad je potrebno ili primjereno</p>	<p>6. Prilagođava govor različitim kontekstima i zadacima, pokazuje da vlada standardnim jezikom kad je potrebno ili primjereno</p>	<p>6. Prilagođava govor različitim kontekstima i zadacima, pokazuje da vlada standardnim jezikom kad je potrebno ili primjereno</p>
---	--	---	---	---

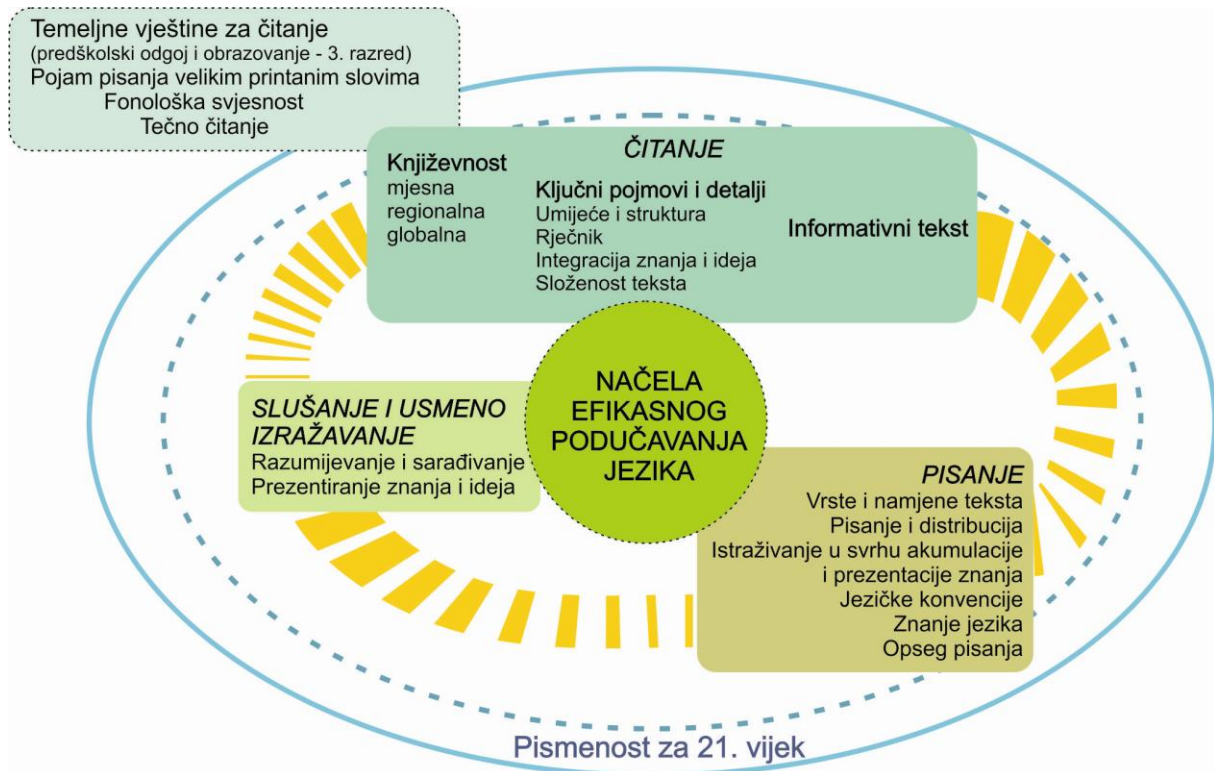
Oblasti, komponente i ishodi učenja za maternji jezik u BiH

ČITANJE: KNJIŽEVNOST (predškolski odgoj i obrazovanje – kraj srednjoškolskog obrazovanja)
Ishodi učenja za čitanje (književnost)
Ključne ideje i detalji <ol style="list-style-type: none">1. Pažljivo čita ili sluša tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; citira konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta.2. Prepoznaje i objašnjava ključne ideje teksta i njihovih razrada; rezimira ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju.3. Analizira likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu.
Vještina i struktura <ol style="list-style-type: none">4. Tumači različita značenja riječi i izraza, tehničkih, osnovnih i prenesenih značenja iz teksta i utvrđuje kako izbor riječi utiče na značenje teksta.5. Analizira strukturu tekstova uključujući i kako se određene rečenice, pasusi i veći dijelovi teksta (npr. odlomak, poglavlje, scena ili strofa) odnose jedni prema drugima i prema cjelini.6. Utvrđuje kako tačka gledišta ili namjera utiču na oblikovanje sadržaja i načina pisanja teksta.
Usvajanje i korištenje rječnika <ol style="list-style-type: none">7. Utvrdi ili razjasni značenje nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza.8. Razumije preneseno značenje riječi, veza između riječi i nijanse u značenjima riječi.9. Usvaja i ispravno koristi nove riječi i izraze. Bogati rječnik.
Integracija znanja i ideja <ol style="list-style-type: none">10. Integriše i procjenjuje sadržaj predstavljen u različitim medijima i formatima, između ostalog, vizualno, kvalitativno, kao i riječima.11. Prikazuje i ocjenjuje i konkretne tvrdnje u tekstu koristeći validna objašnjenja i relevantne dokaze.12. Analizira dva ili više tekstova koji obrađuju sličnu temu ili predmet zanimanja u cilju akumulacije znanja i upoređuje različite pristupe autora.
Opseg i nivo složenosti teksta <ol style="list-style-type: none">13. Nepriistrasno i stručno čita i razumije složene književne tekstove.
ČITANJE: INFORMATIVNI TEKSTOVI (predškolski odgoj i obrazovanje – kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)
Ishodi učenja za čitanje informativnih tekstova
Ključne ideje i detalji <ol style="list-style-type: none">14. Čita tekst u cilju utvrđivanja navoda teksta, donošenja logičkih zaključaka i citira konkretne tekstualne dokaze argumentujući zaključke donesene na temelju teksta.15. Određuje ključne ideje i teme teksta i analizira njihovu razradu rezimirajući ključne detalje i ideje koji to dokazuju.16. Analizira kako i zašto se pojedinci, događaji i ideje razvijaju i ulaze u interakciju kroz tekst.

<p>Vještina i struktura</p> <p>17. Interpretira i objašnjava način upotrebe riječi i ustaljenih izraza u tekstu i određuje tehnička, osnovna i prenesena značenja, te analizira različita značenja pri izboru riječi.</p> <p>18. Analizira strukturu tekstova i međuodnos rečenica, pasusa i većih dijelova teksta (npr. odlomak, poglavlje).</p> <p>19. Procjenjuje način oblikovanja sadržaja i stila teksta s vlastite tačke gledišta.</p>
<p>Usvaja i koristi rječnik</p> <p>20. Utvrđuje i razjašnjava značenje nepoznatih, manje poznatih i višeznačnih riječi i izraza korištenjem kontekstualnih indicija, analizom sadržajnih dijelova riječi i korištenjem općeg i specijalizovanog referentnog materijala po potrebi.</p> <p>21. Iskazuje razumijevanje prenesenog jezika, veza između riječi i nijansi u značenjima riječi.</p> <p>22. Usvaja i ispravno koristi niz riječi i fraza iz određene oblasti dovoljnih za čitanje, pisanje i slušanje za nastavak obrazovanja i životne uloge; pokaže neovisnost u sticanju rječnika kad naiđe na nepoznatu riječ koja je važna za razumijevanje ili izražavanje.</p>
<p>Integracija znanja i ideja</p> <p>23. Integriše i ocjenjuje sadržaje predstavljene u različitim medijima i formatima, između ostalog, vizualno, kvantitativno i riječima.</p> <p>24. Prikazuje i ocjenjuje argument i konkretne tvrdnje u tekstu koristeći validna objašnjenja i relevantne dokaze.</p> <p>25. Analizira kako dva ili više tekstova obrađuju slične teme ili predmete zanimanja s ciljem akumulacije znanja ili uporedbe pristupa autora.</p>
<p>Opseg i nivo složenosti teksta</p> <p>26. Čita i razumije složene informativne tekstove .</p>
<p>TEMELJNE VJEŠTINE ČITANJA (predškolski odgoj i obrazovanje – 3. razreda (9 god.)</p>
<p>Ishodi učenja temeljnih vještina čitanja</p>
<p>Pojam velikih štampanih slova</p> <p>1. Pokazuje razumijevanje organizacije i osnovnih osobina velikih printanih slova.</p>
<p>Fonološka osviještenost</p> <p>2. Pokazuje razumijevanje izgovorenih riječi, slogova i glasova (fonema).</p>
<p>Prepoznavanje i foničnost riječi</p> <p>3. Prepoznaje i primjenjuje vještine foničnosti i analize riječi.</p>
<p>Tečno čitanje</p> <p>4. Čita sa svrhom i razumijevanjem.</p>
<p>PISANJE (predškolski odgoj i obrazovanje – kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)</p>
<p>Ishodi učenja za pisanje</p>
<p>Vrste i namjene teksta</p> <p>1. Analizira bitne teme i tekstove, piše argumente u korist navedenih tvrdnji koristeći validna objašnjenja i relevantne argumente.</p> <p>2. Piše informativne tekstove uz pojašnjenja kako bi se razmotrile i prenijele složene informacije i ideje jasno i precizno efektivnim odabirom, organizacijom i analizom sadržaja.</p>

<p>3. Piše pripovijedne tekstove kako bi razvio stvarna ili zamišljena iskustva ili događaje koristeći efikasnu tehniku, dobar izbor detalja i dobro strukturiran redoslijed događaja.</p>
<p>Pisanje i distribucija pisanih radova</p> <p>4. Piše jasne i smislene radove u kojima su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici.</p> <p>5. Usavršava svoj pisani rad planiranjem, revizijom, redigovanjem, ponovnim pisanjem ili pokušajem novog pristupa.</p> <p>6. Koristi savremenu tehnologiju da napiše i objavi radove, te ostvari interakciju i saradnju s drugima.</p>
<p>Gramatika i pravopis</p> <p>7. Pokazuje vladanje pravilima standardne gramatike i njihovom upotrebom pri pisanju.</p> <p>8. Pokazuje vladanje pravopisnim pravilima i interpunkcijom.</p>
<p>Istraživanje u cilju izgradnje i prezentacije znanja</p> <p>9. Provodi kratke ali i značajnije istraživačke projekte utemeljene na fokusiranim pitanjima, pokazujući razumijevanje predmeta istraživanja.</p> <p>10. Prikupi relevantne informacije iz više printanih i digitalnih izvora, procijeni kredibilitet i preciznost svakog izvora i integriše informacije, u isto vrijeme izbjegavajući plagiranje.</p> <p>11. Pronalazi dokaze u književnim ili informativnim tekstovima u svrhu podrške analize, razmišljanja i istraživanja.</p>
<p>Poznavanje jezika</p> <p>12. Razumije kako jezik funkcioniše u različitim kontekstima i zna napraviti odgovarajući izbor forme, rječnika i stila pri pisanju.</p>
<p>Opseg pisanja</p> <p>13. Piše jednostavne i kraće ili složene i obimnije pisane radove za koje je potrebno vrijeme za istraživanje, razmišljanje i reviziju u različite namjene.</p>
<p>USMENO IZRAŽAVANJE I SLUŠANJE (predškolsko obrazovanje – kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)</p>
<p>Ishodi učenja za usmeno izražavanje i slušanje</p>
<p>Razumijevanje i saradnja</p> <p>1. Priprema se i sudjeluje efikasno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.</p> <p>2. Integriše i ocjenjuje informacije prezentirane u različitim medijima i formatima, uključujući vizualno, kvantitativno i usmeno.</p> <p>3. Procjenjuje govornikovo stajalište, argumentaciju i korištenje dokaza i retorike.</p>
<p>Prezentacija znanja i ideja</p> <p>4. Prezentira informacije, nalaze i dokaze tako da slušaoci mogu slijediti tok obrazlaganja, a organizacija, razvoj i stil primjereni su zadatku, svrsi i publici.</p> <p>5. Koristi digitalne medije i vizualno izlaganje podataka da strateški prikaže informacije i ojača razumijevanje prezentacija.</p> <p>6. Prilagodi govor različitim kontekstima i komunikacijskim zadacima.</p>

Shematski prikaz oblasti i komponenti za maternji jezik u Bosni i Hercegovini

Definicije i legenda za prožimajuće pokazatelje⁶

Ishodi učenja	Prožimajući pokazatelji
<p>Ishodi učenja za jezik koji utiču na razvijanje a odnose se na</p> <p>Komunikacijsku kompetenciju na maternjem jeziku</p>	<p>Čita, razumije i analizira književne i informativne tekstove.</p> <p>Piše razne vrste teksta za različite namjene i publiku.</p> <p>Priča i sluša radi prenosa i razumijevanja informacija s poštovanjem i efikasno u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnom i kritičkom dijalogu.</p> <p>Piše složene tekstove.</p> <p>Kritički ocjenjuje komunikacije u različitim oblicima.</p> <p>Izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju.</p>
<p>Ishodi učenja za pismenost koja se odnosi na</p> <p>Informatičku pismenost (Informacijska, medijska, tehnološka)</p>	<p>Koristi multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i komunikacije .</p> <p>Sudjeluje odgovorno u virtualnim društvenim mrežama .</p> <p>Koristi kompjuterske pismenosti za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnosti .</p>
<p>Ishodi učenja za pismenost koja se odnosi na</p> <p>Učiti kako se uči</p>	<p>Organizuje i uređuje vlastito učenje.</p> <p>Pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju.</p> <p>Traži prilike za podršku, pomoć i učenje.</p> <p>Izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom.</p> <p>Radi pojedinačno i s drugima.</p>
<p>Ishodi učenja za pismenost koja se odnosi na</p> <p>Društvenu i građansku kompetenciju</p>	<p>Poznaje općeprihvaćene norme i pravila ponašanja.</p> <p>Komuniciranje konstruktivno i s poštovanjem u društvenim situacijama.</p> <p>Izgrađuje povjerenje i empatiju prema drugima.</p> <p>Izražava frustracije na konstruktivan način.</p> <p>Razvija i razumije nacionalni kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta.</p> <p>Uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.</p> <p>Razvija vještine grupnog rada.</p>
<p>Ishodi učenja za pismenost koja se odnosi na</p> <p>Samoinicijativu i poduzetničku kompetenciju</p>	<p>Planira, organizuje, analizira, komunicira, izvodi, izvještava, procjenjuje i vodi evidencije.</p> <p>Upravlja projektima.</p> <p>Radi s timovima na kooperativan i fleksibilan način.</p> <p>Prepoznaje vlastite jake i slabe strane.</p>

⁶ Iz dokumenta: Ključne kompetencije i životne vještine za Bosnu i Hercegovinu. Program zapošljavanja i zadržavanja mladih. (2011.god.)

<p>Ishodi učenja za pismenost koja se odnosi na</p> <p>Kulturnu svijest</p>	<p>Poznaje domaće i međunarodno kulturno naslijeđe (muzika, vizualne umjetnosti, ples, književnost).</p> <p>Uvažavanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvođenjima i razvijanje osjećaja za lijepo.</p>
<p>Ishodi učenja za pismenost koja se odnosi na</p> <p>Kreativno-produktivnu kompetenciju</p>	<p>Proizvodnja mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki.</p> <p>Povezivanje ideja.</p> <p>Donošenje zaključaka nezavisno.</p> <p>Zamišljanje, vizualizacija alternativnih rješenja.</p> <p>Kritičko razmišljanje pri rješavanju problema.</p> <p>Kognitivna sposobnost tolerisanja suprotnih ideja.</p> <p>Efikasno korištenje informacija, znanja i činjenica pri rješavanju problema.</p>

Principi definisanja ishoda učenja

Znanje, transparentnost, učestvovanje, ponavljanje i umjerenost predstavljaju pet načela za definisanje ishoda učenja (IU). Svako od ovih načela važno je za kvalitetan razvoj ishoda učenja.

ZNANJE

Dvije vrste znanja su neophodne za razvoj ishoda učenja za jezičku pismenost:

(1) *znanje vrednovanja* i (2) *tehničko znanje i vještine*.

Stavovi i vjerovanja određuju čovjekov pogled na svijet i utiču na njegovo ponašanje.

- Stručnjaci koji rade na definisanju ishoda učenja treba da budu potpuno predani tom zadatku da bi ti ishodi mogli pružiti svakom djetetu osnovu za uspjeh u školi i životu nakon školovanja.

Stručnjaci koji rade na razvoju ishoda učenja moraju imati *tehničko znanje i vještine* najmanje u dvije oblasti.

- Stručno znanje u oblasti sadržaja: jezička pismenost, matematika, itd.
- Stručno znanje o ishodima učenja: svrha definisanja ishoda učenja i osnovni elementi sistema koji se zasniva na ishodima učenja. Stručnjaci moraju poznavati različite načine razvrstavanja dokumentacije o ishodima učenja i elementima ocjenjivanja i praćenja koji odgovaraju ishodima učenja.

Primjer

Njemački nacionalni obrazovni standardi. Stručnjaci za izradu standarda imaju visok stepen znanja o sadržaju, razvoju djece i adolescenata, ocjenjivanju, evaluaciji i mjerenju, te su angažovali vanjske stručnjake s tim znanjima za različite poslove u okviru izrade standarda.

TRANSPARENTNOST

- Transparentnost podrazumijeva da su proces, svrha i definisanje ishoda učenja jasni.
- Osobe koje rade na razvoju ishoda učenja dužne su omogućiti svim zainteresovanim stranama na svim nivoima sistema pristup podacima o procesu razvoja ishoda učenja.
- Sastanci sa članovima zajednice i objavljivanje podataka na neformalnim web- stranicama su tek dva načina osiguranja transparentnosti ishoda učenja.

Primjer

Standardi za zajedničko jezgro nastavnog plana i programa u SAD-u su primjer jednog takvog sveobuhvatnog pristupa koji uključuje upotrebu interneta u najranijim fazama kako bi zainteresovane strane imale na raspolaganju relevantne i ažurirane podatke o procesu razvoja ishoda učenja (u ovom slučaju standarda). Web- stranica www.corestandards.org, koju finansira Nacionalno udruženje guvernera i Vijeće rukovodilaca obrazovnih sektora država SAD-a, sadrži opis aktivnosti, podatke o ishodu učenja, izraze podrške različitih subjekata, najnovija događanja, FAQ (često postavljana pitanja) i ishode učenja.

UČESTVOVANJE

- Ishodi učenja treba da budu odraz same vizije obrazovne reforme koja je zasnovana na znanju, vještinama i stavovima 21. vijeka. Ukoliko vizija odražava saglasnost aktera (roditelja, učenika, nastavnika i članova zajednice) tada svi mogu učestvovati u pružanju podrške akademskom, socijalnom, emotivnom i fizičkom razvoju djece.

- To, međutim, ne znači da sve zainteresovane strane učestvuju u svim aspektima razvoja ishoda učenja jer taj proces zahtijeva visok stepen tehničkih vještina.
- Učestvovanje mora biti namjerno i planirano.
- Stručnjaci koji rade na razvoju moraju zauzeti strateški pristup u osiguranju učestvovanja različitih aktera, kako bi učestvovanje bilo proporcionalno njihovim stručnim znanjima.

Primjer

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH formirala je radnu grupu za izradu standarda kvaliteta rada za odgajatelje u predškolskom odgoju i obrazovanju. U proces su bili uključeni stručnjaci i drugi akteri u izradi i utvrđivanju standarda.

PONAVLJANJE

Proces razvoja ishoda učenja je proces koji se zasniva na ponavljanju. Drugim riječima, ponavljaju se koraci, a rezultati prethodne faze su informacije potrebne za narednu fazu.

Primjer

Prema izvještajima aktera iz Njemačke, Turske, Makedonije i Uzbekistana (nacionalni standardi za obrazovne sadržaje) dokumenti o ishodima učenja u tim zemljama prošli su brojne revizije nakon razmatranja povratnih informacija i komentara vanjskih stručnjaka i članova zajednice.

UJEDNAČENOST

Ujednačenost podrazumijeva: (1) *proces razvoja ishoda učenja* i (2) *rezultati aktivnosti koje se odnose na ishode učenja*

Proces razvoja ishoda učenja:

- Mora biti ujednačen u pogledu članova radnih grupa i učestvovanja.
- Ujednačenost podrazumijeva različitosti: predstavnici različitih zajednica i osobe s različitim stručnim znanjima treba da budu dio procesa razvoja ishoda učenja kao članovi radne grupe ili kao učesnici na sastancima na kojima se razmatraju povratne informacije ili vrši validacija.

Rezultati ishoda učenja:

- Ishodi učenja i pokazatelji koji predviđaju znanja i vještine koje učenici treba da savladaju kako bi bili spremni za 21. vijek su isti za svu djecu, bez obzira na nacionalno porijeklo, geografsku lokaciju, socijalno-ekonomski status, spol ili jezik.
- Stručnjaci za razvoj ishoda učenja postavljaju visoka očekivanja za svu djecu kroz definisanje ishoda i pokazatelja učenja za 21. vijek.

Primjeri

Finska. Rukovodstvo škola i nastavni kadar su detaljnije razradili i proširili inače prilično "bazičan" nacionalni plan i program i set ishoda učenja.

Singapur i Finska su smanjili jaz u postignućima učenika tako što su osigurali da svi učenici imaju pristup ujednačenom i kvalitetnom obrazovanju.

Leksikon ključnih termina

Pismenost za 21. vijek:

Pismenost je oduvijek bila skup kulturoloških i komunikacijskih praksi zajedničkih pripadnicima određenih grupa. Kako se mijenjaju društvo i tehnologija, tako se mijenja i pismenost. U 21. vijeku, pismenost se sastoji od sposobnosti nalaska, ocjene, korištenja izvora i komunikacije putem širokog opsega izvora, među kojima su tekst, audio zapisi, vizualni izvori i digitalne tehnologije. Pismeni pojedinci upravljaju, analiziraju i sintetiziraju višestruke tokove informacija koje dolaze istovremeno; stvaraju, kritiziraju, analiziraju i ocjenjuju informacije iz multimedijalnih izvora te se brinu za etičke odgovornosti koje se traže u ovako složenim okruženjima.

Ishodi učenja (IU) za 21. vijek:

To su izjave u kojima se navodi šta bi učenik trebao da zna, razumije ili učini/pokaže po završetku određenog procesa učenja kao rezultat aktivnosti učenja.

Indikatori ishoda učenja:

Primjeri ponašanja/aktivnosti učenika koji pokazuju stepen dostizanja ishoda učenja. Indikatori pokazuju i opisuju razvijenost vještine, znanja i razumijevanja određene oblasti, odnosno komponente i kao takvi moraju biti mjerljivi.

Oblasti:

Oblast je organizovan, koherentan sklop znanja, vještina i stavova u sklopu određenog područja.

Riječi koje se koriste za opisivanje grupacija sadržaja; način organizovanja ili grupisanja ishoda učenja. Komponente za jezik su: čitanje, pisanje i govor/slušanje.

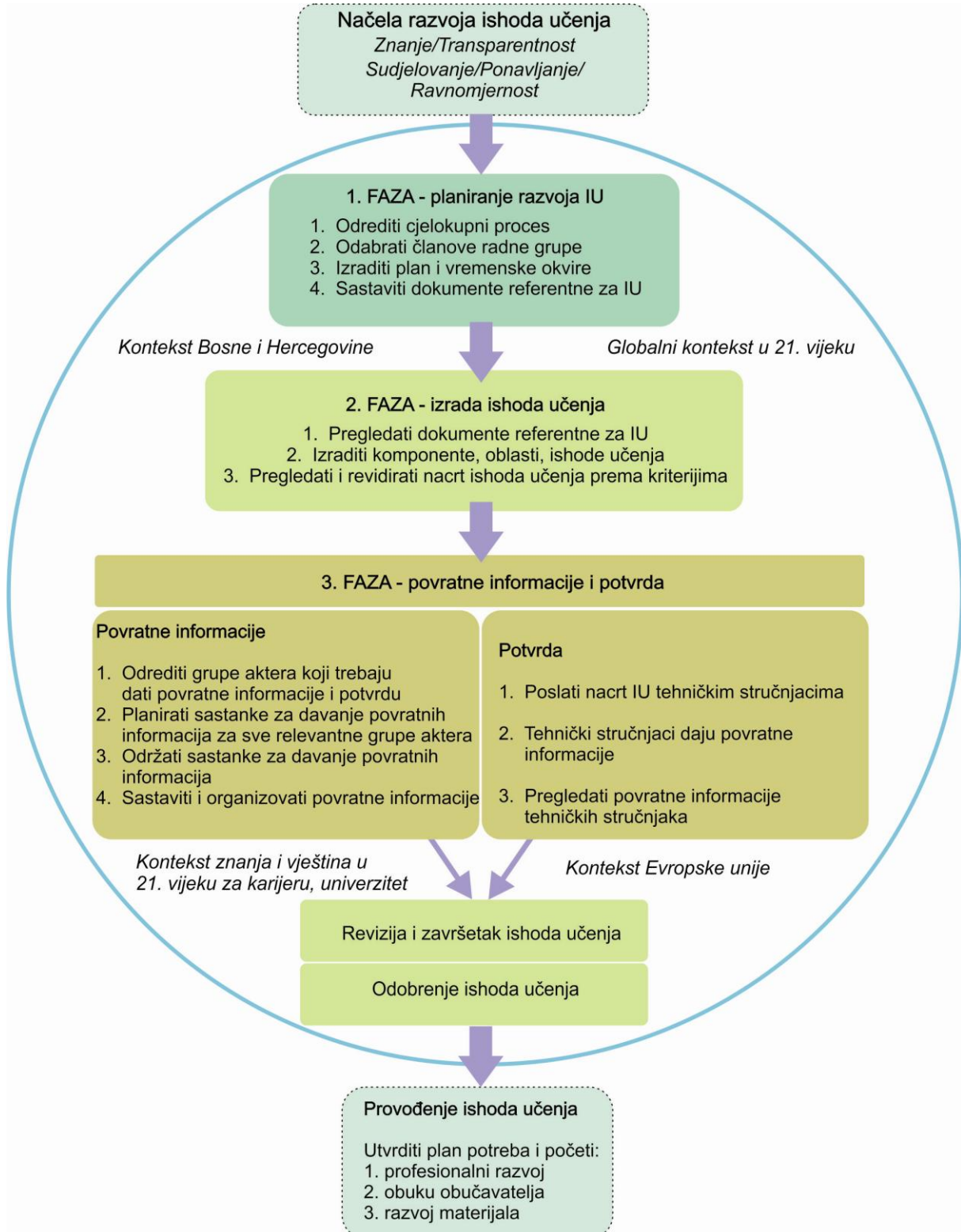
Komponente:

Raščlanjena znanja, vještine i stavovi koji su značajni i definišu oblast.

Kompetencije:

Kompetencije i ishodi učenja prolaze kroz više oblasti predmeta. Neophodne su za pripremu učenika za 21. vijek kako bi opstali, razvijali svoje kapacitete, te u potpunosti učestvovali u razvoju, unapređivali kvalitet svoga života, donosili odluke i nastavljali učiti. Uključuju: komunikativnu kompetenciju, informatičku pismenost, učenje o tome kako učiti, socijalnu kompetenciju, samoinicijativu i poduzetništvo, kulturnu svjesnost i kreativnu i produktivnu kompetenciju.

Shematski prikaz plana aktivnosti razvoja ishoda učenja u 21. vijeku

Literatura:

- *Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (2007.)*
- *Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH (2007.)*
- *Zajednička jezgra kompletnih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama (2009.)*
- *Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH (2003.)*
- *Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH (2008.)*
- *Sporazum o zajedničkoj jezgri NPP-a (2003.)*
- *Informacija o provođenju Okvirnog zakona za osnovno obrazovanje i usaglašenost kantonalnih zakonskih akata sa ovim zakonom. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Mostar (2009.)*
- *Strateški pravci obrazovanja u BiH s planom implementacije 2008-2015. (2008.)*
- *Model okvirnog nastavnog plana i programa Curriculum (2005.)*
- *Kurikulum, Colin J. Marsh, Zagreb, (1994.)*
- *Vlasta Vizek Vidović, Kompetencije kao ishodi učenja, trajno obrazovanje, Zagreb, (2008.)*
- *Sternberg RJ, Kognitivna psihologija, Jastrebarsko, Slap, (2004.)*
- *Marko Savić, Praktikum za definisanje ishoda učenja, Arhitektonski fakultet, Beograd, (2008.)*
- *Slavko Petrinšak, Obrazovna politika i kurikularni pristup, Pedagoški fakultet, Osijek (2008.)*
- *Model NPP-a za maternji jezik i matematiku, grupa autora, Reforma općeg obrazovanja u Bosni i Hercegovini (2005.)*
- *Institucija za unapređenje obrazovanja i vaspitanja, Katalog programa stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju, Beograd (2009./10.)*
- *Izveštaj o pregledu postojećih ZJNPP-a i nastavnih planova i programa za devetogodišnje osnovne škole u BiH, Osiguranje kvaliteta u obrazovanju u BiH (2009.)*
- *Okvir kurikuluma za preduniverzitetsko obrazovanje u Republici Kosovo, (2011.)*
- *NPP osnovne škole Slovenije (1999., 2006.)*
- *NPP gimnazije Slovenije (1998., 2006.)*
- *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obavezno i srednjoškolsko obrazovanje Hrvatske, (2010.)*
- *Predmetni NPP-i Crne Gore (2011.)*
- *Ključne kompetencije i životne vještine u Bosni i Hercegovini, Sarajevo (2011.)*
- *Državno vijeće nastavnika engleskoga jezika (2008.) Izjava o stavu; Izvršni odbor Državnog vijeća nastavnika engleskoga jezika, Urbana, Illinois*

Izdavač:

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za izdavača:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Lektura:

Dženana Memišević

DTP:

Branka Zvečevac

Tiraž:

350 primjeraka

Štampa:

Projekt podržao UNICEF

